

Historiallisen maankäytön tarkkuusinventointi ja kartoitus

Dåvits, Medvastö, Retulansaari

Luonnonhoito-Life (LIFE10NAT/FI/048)

KUVAILEHTI

JULKAISIJÄ	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	
LUOTTAMUKSELLISUUS		ASIANUMERO	6336/41/2012
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA			
ALUEEN NIMI			
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI			
ALUEYKSIKKÖ	Etelä-Suomen luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Tuuli Heinonen		
JULKAISUN NIMI			
TIIVISTELMÄ	<p>Tiivistelmä</p> <p>Metsähallitus tarkkuusinventoi ja kartoitti syksyllä 2012 historiallista maankäyttöä Kirkkonummella Dävitsissa ja Medvastössä sekä Hattulassa Retulansaarella. Inventointi oli osa EU-rahoitteista Luonnonhoito-Life-hanketta, joka tähtää uhanalaisimpien ja lajirikkaimpien luontotyyppien tilan parantamiseen Natura-alueilla. Inventoinnin pyrkimyksenä oli tuottaa luonnonhoidon tueksi tietoa historiallisesta maankäytöstä kolmella luonnonhoitokohteella. Inventoinnin lähtökohtana käytettiin 1700- ja 1800-luvun historiallista kartta-aineistoa, joilla näkyviä ilmiöitä pyrittiin paikantamaan ja dokumentoimaan maastossa.</p> <p>Inventoinnin yhteydessä löydettiin hyvin säilyneitä historiallisia pelto- ja niittykokonaisuuksia, jotka erottuivat maastossa eri-ikäisinä pelto- ja niittyrajoina sekä raivausröykkiöinä. Lisäksi paikannettiin muutamia vanhojen ulkorakennusten jäänteitä. Inventoinnissa havaitut kohteet vastasivat hyvin historiallisilta kartoilta havaittuja ilmiöitä niillä alueilla, joilla myöhempi maankäyttö ei ole tuhonnut jälkiä vanhemmasta maisemasta.</p>		
AVAINSANAT			
MUUT TIEDOT			
SARJAN NIMI JA NUMERO			
ISSN	ISBN (NIDOTTU) ISBN (PDF)		
SIVUMÄÄRÄ	KIELI	SUOMI	
KUSTANTAJA	PAINOPAIKKA		
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	

Tiivistelmä

Metsähallitus tarkkuusinventoi ja kartoitti syksyllä 2012 historiallista maankäyttöä Kirkkonummella Dävitsissa ja Medvastössä sekä Hattulassa Retulansaarella. Inventointi oli osa EU-rahoitteista Luonnonhoito-Life-hanketta, joka tähtää uhanalaisimpien ja lajirikkaimpien luontotyyppien tilan parantamiseen Natura-alueilla. Inventoinnin pyrkimyksenä oli tuottaa luonnonhoidon tueksi tietoa historiallisesta maankäytöstä kolmella luonnonhoitokohteella. Inventoinnin lähtökohtana käytettiin 1700- ja 1800-luvun historiallista kartta-aineistoa, joilla näkyviä ilmiöitä pyrittiin paikantamaan ja dokumentoimaan maastossa.

Inventoinnin yhteydessä löydettiin hyvin säilyneitä historiallisia pelto- ja niittykokonaisuuksia, jotka erottuivat maastossa eri-ikäisinä pelto- ja niittyrajoina sekä raivausröykkiöinä. Lisäksi paikannettiin muutamia vanhojen ulkorakennusten jäänteitä. Inventoinnissa havaitut kohteet vastasivat hyvin historiallisilta kartoilta havaittuja ilmiöitä niillä alueilla, joilla myöhempi maankäyttö ei ole tuhonnut jälkiä vanhemmasta maisemasta.

Taulukko 1

Tutkimuskohteen koko nimi	<i>Dävits, Medvastö, Retulansaari</i>
Kunta/kaupunki, kylä/kaupunginosa, tila/kortteli tontti	<i>Kirkkonummi, Hattula</i>
Tutkimuksen laji (inventointi, kartoitus)	<i>Tarkkuusinventointi ja kartoitus</i>
kohteen ajoitus	<i>Historiallinen aika</i>
peruskarttalehti/-lehdet	Kirkkonummi 203211, Hattula 213205
Kohteen sijainti yhteiskoordinaatistossa	Dävits p= 6666050, i= 3366997; Medvastö p= 6668469, i= 3368619; Retula p= 6787626, i= 3356252
Maanomistaja	Metsähallitus
Tutkimuslaitos	Metsähallitus
kenttätöyönjohtaja	<i>Tuuli Heinonen</i>
Tutkitun alueen laajuus	46 ha
Tutkimuksen kustantaja ja tutkimuskustannukset	Metsähallitus
löydöt (nrot), diarointi pvm. kokoelma, tallennuspaikka	
rahakammioon toimitetut rahat	
rakennusfragmentit (nrot)	
mustavalkonegatiivit, diapositiivit ja digitaaliset kuvatalenteet (nrot)	Kuvat on tallennettu Metsähallituksen arkistoon. Tekijänoikeus kuviin on Metsähallituksella.
aikaisemmat tutkimukset ja tarkastuskäynnit	
arkistoitu kirjeenvaihto (tutkimusluvan diaarino, lausunnot)	
mahdolliset tutkimuskohdetta koskevat julkaisut	
tutkimuskertomuksen sivumäärä	<i>sama kuin kuvailulehdellä</i>
Alkuperäisen tutkimuskertomuksen säilytyspaikka ja kopioiden säilytyspaikat	Metsähallitus arkisto. <i>Asianumero näkyy kansilehdellä.</i>

Sisällys

TIIVISTELMÄ.....	3
SISÄLLYS	4
LUETTELO KOHTEISTA	5
1 JOHDANTO.....	6
2 INVENTOINTIALUEEN MAISEMA, LUONTO SEKÄ MAA- JA KALLIOPERÄ.....	11
3 ALUEEN TUTKIMUSHISTORIA.....	13
4 TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET	17
ALLEKIRJOITUS	23
LÄHTEET	24
5 KOHDETIEDOT.....	26
5.1 ARKEOLOGISET KOHTEET	26
LIITTEET.....	VIRHE. KIRJANMERKKIÄ EI OLE MÄÄRITETTY.

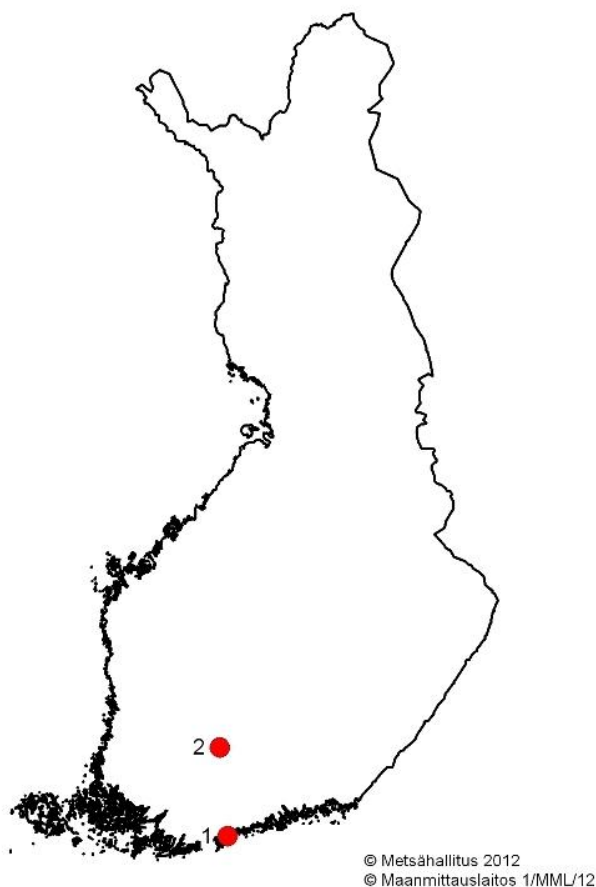
Luettelo kohteista

Kohdenimi	Muinaisjäännöstyyppi ja -tarkenne	x-, y- ja z -koordinaatit	Kunta
1. Dåvits Örmeros	Asuinpaikat, kylänpaikat	6 665 888, 3 367 086, 13	Kirkkonummi
2. Dåvits Riåkeren	Maataloushistorialliset kohteet, fossiiliset pellot	6 665 886, 3 367 045, 7	Kirkkonummi
3. Dåvits Swess åkeren	Maataloushistorialliset kohteet, fossiiliset pellot	6 666 026, 3 367 007, 3	Kirkkonummi
4. Dåvits Långre kyian	Maataloushistorialliset kohteet, fossiiliset pellot	6 666 202, 3 366 989, 8	Kirkkonummi
5. Dåvits Sten swess kyian	Maataloushistorialliset kohteet, fossiiliset pellot	6 666 149, 3 366 676, 5	Kirkkonummi
6. Dåvits Lill sten swess kyian	Maataloushistorialliset kohteet, fossiiliset pellot	6 666 046, 3 366 721, 3	Kirkkonummi
7. Dåvits Söder kill kyian	Maataloushistorialliset kohteet, historialliset niityt	6 666 015, 3 366 511, 6	Kirkkonummi
8. Dåvits Dåvitsviken	Kivirakenteet, røykkiöt	6 666 066, 3 366 735, 2	Kirkkonummi
9. Medvastö Byviken	Maataloushistorialliset kohteet, historialliset niityt	6 667 556, 3 368 541, 4	Kirkkonummi
10. Medvastö Långstrand	Maataloushistorialliset kohteet, heinäladon rauniot	6 668 364, 3 368 731, 2	Kirkkonummi
11. Medvastö Kjarr gårds ången	Maataloushistorialliset kohteet, historialliset niityt	6 668 778, 3 368 778, 2	Kirkkonummi
12. Medvastö Hästgölen	Maataloushistorialliset kohteet, historialliset niityt	6 668 750, 3 369 032, 2	Kirkkonummi
13. Retulansaari Retulansalmi	Maataloushistorialliset kohteet, viljelyrøykkiöt	6 788 186, 3 356 652, 82	Hattula
14. Retulansaari Myyråsaari	Maataloushistorialliset kohteet, viljelyrøykkiöt	6 787 836, 3 356 592, 82	Hattula
15. Retulansaari Idunkårki	Maarakenne, kuoppa	6 787 539, 3 355 527, 87	Hattula

Taulukko 2. Luettelo kohteista.

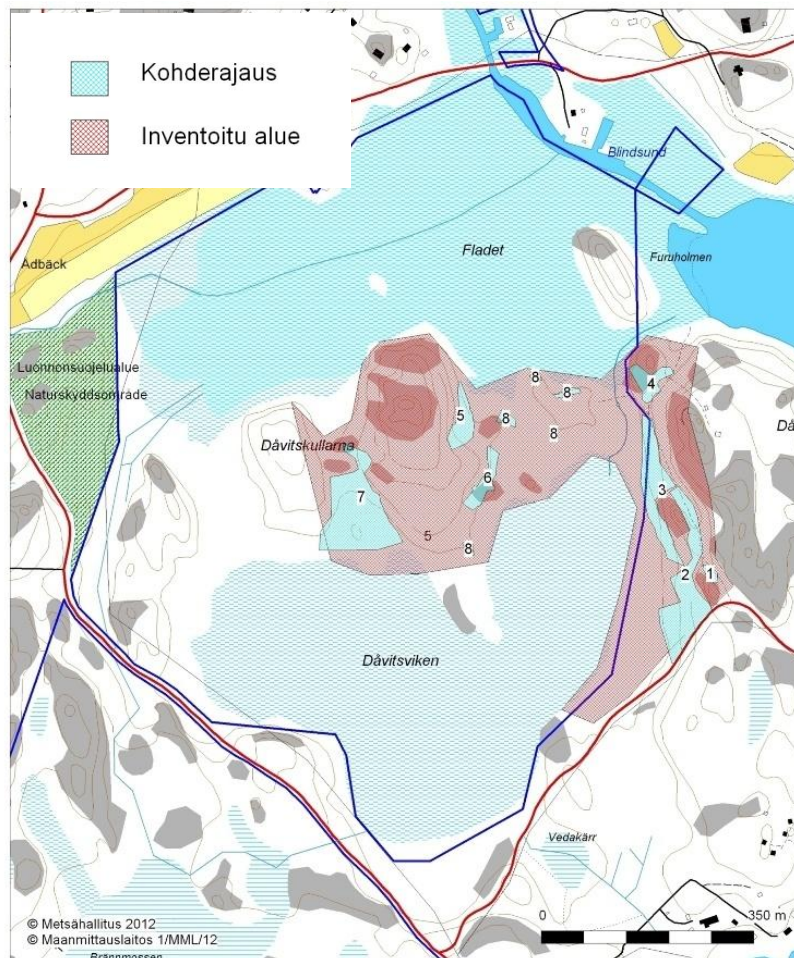
1 Johdanto

Metsähallituksen Etelä-Suomen luontopalvelut teki syksyllä 2012 arkeologisen kulttuuriperinnön inventoinnin Kirkkonummella Dävitsin ja Medvastön historiallisten kylien alueella sekä Hattulassa Retulansaarella. Inventointi on osa EU-rahoitteista Luonnonhoito-Life-hanketta, joka tähtää uhanalaisimpien ja lajirikkaimpien luontotyyppien tilan parantamiseen Natura-alueilla. Kohteet inventointihankkeelle valittiin luonnonhoidon näkökulmasta. Inventoinnin tavoitteena on sekä tukea suojelualueiden luonnonhoitoa että parantaa kohteiden suojelua ja hoitotilannetta. Inventoinnin pyrkimyksenä on tuottaa luonnonhoidon tueksi tietoa historiallisesta maankäytöstä kolmella luonnonhoitokohteella. Maankäyttöä selvitettiin sekä historiallisen kartta-aineiston että arkeologisten maastotöiden perusteella.

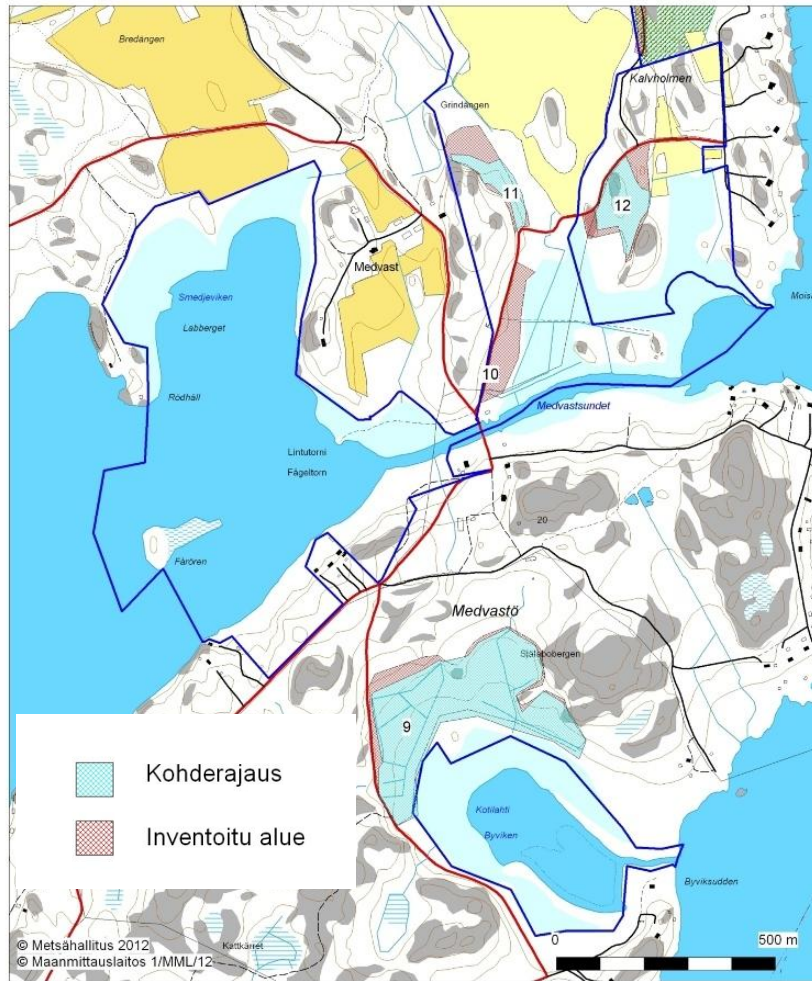

Kartta 1. Inventointialueiden sijoittuminen Suomeen. Numero 1 Kirkkonummi, numero 2 Hattula.

Inventoitujen suojelualueiden laajuus oli Kirkkonummella Dåvitsissa 1,5 km² ja Medvastössä 3,15 km² ja Hattulassa Retulassa 0,128 km². Retulassa inventointialueisiin kuului lisäksi yksityisiä luonnonsuojelualueita 14 ha. Suurin osa inventoinnin kohteena olleista alueista on alavilla rannoilla sijaitsevia kosteikkoalueita, joilta maatalouteen liittyvien vanhempien maankäytön jälkien löytäminen on epätodennäköistä. Käytännössä maastossa läpi käydyn alueen laajuus oli Kirkkonummella noin 36 ha (tästä 15 ha Medvastössä ja 21 ha Dåvitsissa) ja Retulassa noin 10 ha. Inventoitu alue käsitti Metsähallituksen omistuksessa olevat alueet niiltä osin, kuin ne vaikuttivat historiallisen kartta-analyysin ja topografian perusteella potentiaalisilta alueilta historiallisen maankäytön paikantamiseen maastossa. Lisäksi Dåvitsissa inventoitiin myös Metsähallituksen alueita ympäröivää aluetta siinä määrin kuin se oli mahdollista ajankäytön puitteissa, sillä koko Dåvitsin alueen katsottiin muodostavan hyvin säilyneen, mielenkiintoisen historiallisen ja maisemallisen kokonaisuuden.

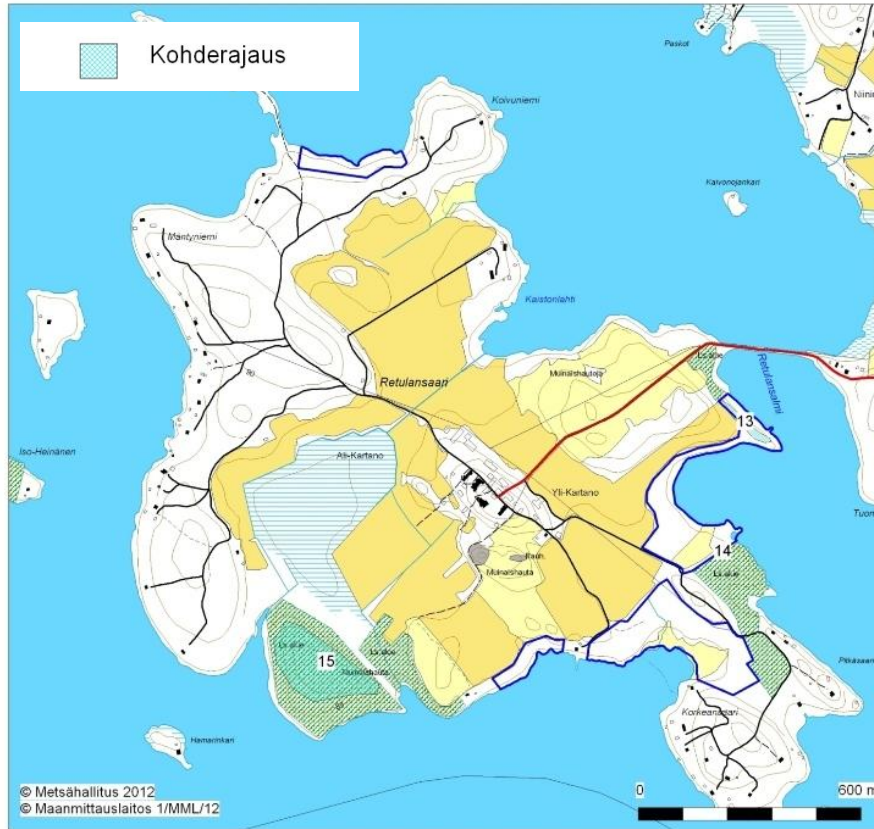
Kartta 2a, Dåvitsin inventoitu alue ja kohteet. 1. Dåvits Örmeros 2. Riåkeren 3. Swess åkeren 4. Långre kyian 5. Sten swess kyian 6. Lill sten swess kyian 7. Söder kill kyian 8. Dåvitsviken

Kartta 2b. Medvastön inventoitu alue ja kohteet. 9. Byviken 10. Långstrand
11. Kjarr gård sängen 12. Hästgölen

Inventointi siihen liittyvine esi- ja jälkitöineen tehtiin 8.10.–25.11.2012. Maastotyöt tehtiin 22.10.–1.11. niin, että Kirkkonummella maastotyöpäiviä oli yhteensä seitsemän, Retulassa yksi. Inventoinnin teki HuK Tuuli Heinonen.

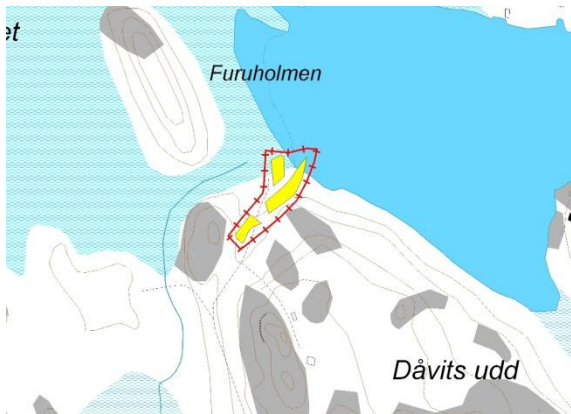
Kartta 2c. Retulansaaren kohteet. 13. Retulansalmi 14. Myyräsaari 15. Ilu

Työmenetelmät

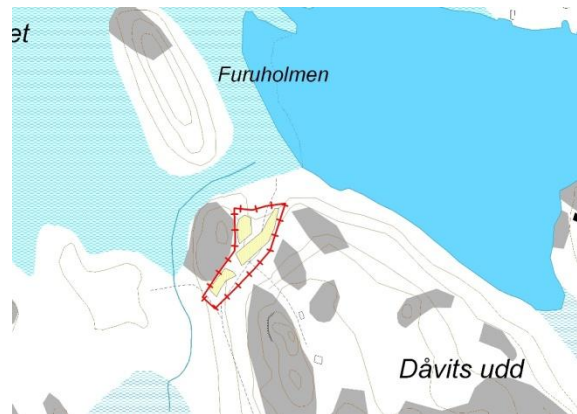
Inventoinnin esitöissä paikannettiin kiinnostavat alueet historiallisilta kartoilta ja siirrettiin tieto nykykartalle. Esivalmisteluissa käytettiin Maanmittauslaitoksen arkistosta löytyvää kartta-aineistoa, jota täydennettiin 1840 – luvun pitäjänkartoilla ja uudemmalla kartta- ja ilmakehu-aineistolla. Kartat pyrittiin valitsemaan niin, että vanhimpien alueita kuvaavien karttojen lisäksi esiin saatiin aikatasoja noin sadan vuoden välein aina 1900-luvun alkupuolelle asti.

Kartta-analyysissä keskityttiin paikantamaan ensisijaisesti agraarimaankäyttöön liittyviä ilmiöitä, mutta myös muunlaiset kohteet huomioitiin ja dokumentoitiin kentällä. Inventoinnissa pyrittiin erityisesti etsimään vanhoja maankäyttömuotoihin liittyviä maaston tai maisemallisia muotoja tai niihin liittyviä rakenteita. Myös peltojen ja niittyjen yhteydessä sijainneita ulkorakennuksia pyrittiin paikantamaan inventoinnissa. Kartta-analyysi tehtiin vastinpisteasemoinnalla vanhat kartat nykykartan päälle MapInfo Professional 10.0 – ohjelmalla. Vastinpisteasemoinnissa historialliselta kartalta pyritään löytämään nykykartalle asti säilyneitä ilmiöitä, joiden avulla historiallinen kartta voidaan asemoida nykykartan päälle. Asemointituloksia on digitoinnin yhteydessä korjattu manuaalisesti etenkin

vanhempien, mittatarkkuudeltaan heikompien karttojen kohdalla. Asemointi on tehty kohteita kuvaavien vanhimpien karttojen pohjalta, ja nuorempia karttoja on verrattu näihin ainoastaan silmämääräisesti maankäytön jatkuvuutta ja muutoksia selvitettyä. Retulansaaren karttoja ei tämän inventoinnin yhteydessä asemoitu nykykartalle digitaalisesti, sillä asemoinnin ei niiden kohdalla katsottu tuottavan huomattavaa lisäinformaatiota. Suurin osa Retulan inventointialueista on ollut veden alla 1800-luvun puoliväliin saakka, joten kartoilla ei niiden osalta näy kiinnostavia ilmiöitä.

Kuva 1. Korjaamaton vastinpisteasemointi Dävitsin Längre kyianin alueelta.

Kuva 2. Maaston muotojen mukaan korjattu vastinpisteasemointi Dävitsin Längre kyianin alueelta.

Maastotöissä historiallisten karttojen perusteella kiinnostavat alueet paikannettiin, ja jos niillä oli säilynyt jälkiä historiallisesta maankäytöstä, kohteet dokumentoitiin gps:llä mittaamalla, valokuvaamalla ja sanallisesti. Inventoinnissa käytettiin Trimblen GeoExplorer 3000 GeoXT tarkkuusgps-laitetta, jonka teoreettinen tarkkuus on parhaimmillaan 10 cm. Käytännössä tarkkuus vaihteli välillä 0,1 – 6 m. Silloin kun puusto esti tarkkuusgps:n käytön, käytettiin Garmin GPSMAP 62s gps-laitetta, jonka teoreettinen tarkkuus on alle 10 m. Mittaukset Garminilla on tehty keskiarvomittauksena, ja laitteen käytöstä on mainittu erikseen kyseisten kohteiden yhteydessä.

Jälkitöissä maastohavaintojen pyrittiin vertaamaan historiallisilta kartoilta löytyvään tietoon. Tämä on tehty pääasiassa vertaamalla MapInfo Professional 10.0 ohjelmalla digitoitujen historiallisten karttojen ja maastohavaintojen sijoittumista nykykarttapohjalla. Vertailussa on pyritty maasto- ja karttahavaintojen yhteneväisyyden lisäksi vertaamaan etenkin maankäytön suhdetta alueen maalajeihin.

2 Inventointialueen maisema, luonto sekä maa- ja kallioperä

Dåvits ja Medvastö

Dåvits ja Medvastö sijaitsevat Kirkkonummen kaakkoisosassa, aivan Espoonlahden suulla sen länsireunalla. Molemmat kylät ovat sijainneet rannan läheisyydessä alueella, jossa maankohoaminen on melko tasaista. 1500-luvulla merenpinta on ollut Kirkkonummen alueella noin metrin nykyistä korkeammalla (Miettinen 2011: 81).

Medvastön vanhan ratsutilan entisten maiden eteläosa, Medvastölandet on saari, jota yhdistävät mantereeseen etelässä ja lännessä sillat. Medvastön pohjoisosan inventointialue sijaitsee mantereen puolella, Norra fladetin alueella, pitkän ja kapean niemimaan itäosassa. Saaren ja niemen väliin jää idässä kapea salmi, Medvastundet, ja lännessä niitä erottaa Morsfjärdet-niminen vesialue.

Etenkin Medvastölandetilla Byvikenin ympäristössä on laajoja avokallioalueita. Pohjoisessa mantereen puolella kallioalueet ovat pienempiä. Kallioiden väliin jäävillä alueilla maaperä on enimmäkseen savea etenkin Norra fladetin alueella, missä laaja savialue hallitsee niemen itäosaa. Medvastölandetilla sijaitsevan vanhan kylätontin ympäristössä maaperä on moreenia, ja pieniä moreenialueita esiintyy myös muualla alueella. Byvikenin itäpuolella on lisäksi hiekkaa ja hiesua, jotka ovat vielä 1800-luvulla olleet pääasiassa soisia alueita. Nykyään samalla alueella on pieniä soita ja soistumia (Maaperäkartta GTK).

Medvastölandetilla Byvikenin ympäristö on nykyään pääasiassa täysikasvuista havupuuvältaista metsää. Lahden ympärillä on lisäksi istutetun kuusen vyöhyke. Byvikenin rannat ovat alavaa kosteikkoa, ja suurin osa lahdesta on nykyään ruovikkoa. Norra fladetilla inventoitu alue on luontotyyppiltään pääasiassa vaihettumissuota ja rantasuota, joka vaihettuu merenrantaniityksi. Niittyalueiden väliin ja ympärille jää pieniä lehto- ja metsäluhta-alueita (Kanerva 2007).

Dåvits sijaitsee noin 2,3 kilometriä Medvastön länsipuolella vanhan lahden, Dåvitsvikenin pohjukassa sen kaakkoisrannalla. Lahden suulla on kallioinen saari Dåvitskullarna, joka on ennen muodostunut kahdesta erillisestä saaresta mutta maankohoamisen myötä yhdistynyt. Saarta yhdistää mantereeseen idässä silta, ja lännessä matala maakannas. Dåvitsviken on nykyään soistunut, ja lähes koko vanhan lahden alueella kasvaa ruovikkoa.

Dåvitsin vanha tonttima sijaitsee kylän alueiden itäosassa kallioisella niemellä (Dåvits udd). Niemen korkeimmat osat ovat kalliota, joka laskee alas rantaan.

Rinteen keskiosassa, noin 2,5 metrin ja 10 metrin korkeuskäyrien välisellä alueella maaperä on pääasiassa moreenia. Alhaalla rannassa maaperä on savea. Saarilla, joissa kylällä on myös ollut viljely- ja niittyalueita, maaperä on pääasiassa savea ja paikoin moreenia. Saarten keskiosia hallitsevat kalliot (Maaperäkartta GTK).

Dåvitsin niemellä ylärinteillä kasvaa täysikasvuista metsää. Alueen eteläosa on niittyä, jolla kasvaa paikoin eri-ikäistä puustoa ja pensaita. Aivan niemen länsirannassa on niittyä, joka laskee loivasti alas ruovikkoon. Saarilla kasvillisuus on pääasiassa täysikasvuista metsää, jonka välissä on paikoin pieniä niittyalueita, joilla puustoa on vähemmän ja se on nuorempaa.

Dåvitsin ja Medvastön inventoidut alueet ovat Metsähallituksen omistuksessa olevia Natura-alueita Medvastölandetin Byvikenin ympäristöä lukuun ottamatta. Molemmille kohteille on laadittu hoito- ja käyttösuunnitelma vuonna 2007. Dåvitsissa Dåvitskullarna kuuluu lehtojen suojeluohjelmaan, ja sitä ympäröivät ruovikot lintuvesien suojeluohjelmaan. Lisäksi Dåvitsin entinen hakamaa on osa paikallisesti arvokkaita vanhoja laitumia. Medvastössä osa Norra Fladetista kuuluu lintuvesien suojeluohjelmaan, ja sen itäosassa on lehtojen suojeluohjelmaan kuuluva alue (Kanerva 2007).

Retulansaari

Retulansaari sijaitsee Vanajavedellä Etelä-Hämeessä Hattulan kunnassa, noin 25 kilometriä Hämeenlinnasta pohjoiseen. Se on Vanajaveden suurin saari. Nykyään saarta yhdistää mantereeseen silta.

Saari on ennen ollut pienempi, sillä sen pinta-ala lisääntyi huomattavasti Vanajaveden pinnan laskun yhteydessä 1850-luvulla, jolloin saarelle syntyi aiemmin veden alla olleita ranta-alueita ja lisäksi osa saarta ennen ympäröineistä pienemmistä saarista liittyivät Retulansaareen matalilla maakannaksilla. Nykyään Retulansaaren pinta-ala on noin 180 hehtaaria ja sen pituus pohjois-etelä-suunnassa noin 1,5 km.

Retulansaaren pellot ovat sijainneet pääasiassa saaren itäosan moreenialueilla ja niityt savialueella, joka kulkee kapeana kaistaleena saaren halki pohjois-etelä-suunnassa. Saaren länsiosa koostuu pääasiassa moreenimäistä, joita erottaa saaren itäosasta suo. Saaren kaakkoisosan luonnonsuojelualueiden maaperä on pääasiassa savea, lounaassa moreenia (Maaperäkartta GTK).

Retulan itä- ja keskiosat Retulan kylän ympäristössä ovat edelleen pääasiassa pelto- ja niittykäytössä. Saaren ranta-alueet ovat pääasiassa melko nuorta puustoa ja vesakkoa. Länsiosan moreenimäet ovat lähinnä metsää. Saaren luoteisosassa Idunkärjessä (Itu, Idunniemi) suojelualueella on mm. pähkinälehtoa.

3 Alueen tutkimushistoria

Dåvitsia ja Medvastötä yhdistää suhteellisen lyhyt tutkimushistoria. Medvastössä ainoat aiemmat tutkimukset ovat Tammisaaren museon inventointi vanhalla kylätontilla, joka on nykyään luokiteltu muinaisjäännökseksi (Haggrén, Heinonen & Terävä 2008). Museon inventoinnin yhteydessä vanhalta tonttimaalta paikannettiin useita eri-ikäisiä uunin- tai tulisijanperustuksia sekä lähde. Inventoinnissa tonttimaan ympäristöä ei kartoitettu, vaan raportissa mainitaan ainoastaan sen läheisyydessä alarinteessä olevan peltoja ja raivausröykkiötä.

Dåvitsissa tutkimuksia on tehty hieman enemmän, ja ne ovat keskittyneet kahdelle alueelle, vanhalle kylätontille (Dåvits Örmeros) ja Dåvitskullarnan entisille saarille tonttimaan luoteispuolella, Dåvitsvikenin suulla (Dåvits Dåvitsviken). Vuonna 2007 sekä Museovirasto että Tammisaaren museo suorittivat vanhalla tonttimaalla maastokäynnit (Maaranen 2007; Haggrén, Heinonen & Terävä 2008). Molemmilla maastokäynneillä paikalla havaittiin muutamia rakennuksen ja tulisijojen perustuksia.

Museovirasto on inventoinut ja kartoittanut lisäksi entisten saarten kivirakenteita kahteen otteeseen 2000-luvulla (Falck & Maaranen 2001; Maaranen 2007). Molemmilla kerroilla on havaittu erityyppisiä kiveyksiä, joista osa on huomattavan suuria. Rakenteiden funktio on tarkastusraporteissa jätetty melko avoimeksi. Kyseiset rakenteet on tarkastettu ja dokumentoitu myös tämän inventoinnin yhteydessä.

Sekä Örmeros että Dåvitsviken ovat 2000-luvulla olleet Museoviraston Uudenmaan ympäristönsuojelupiirin hoitokohteita.

Retulansaaren tutkimushistoria on huomattavasti Kirkkonummen kohteita pidempi, sillä saarelta tunnetaan runsaasti rautakautisia muinaisjäännöksiä jotka ovat kiinnostaneet tutkijoita jo 1900-luvun alkupuoliskolta asti. Kohteista useimmat sijaitsevat nykyään saaren keskiosissa korkeammilla alueilla. Tämän inventoinnin alueet taas ovat pääasiassa ranta-alueita, jotka ovat pääosin olleet veden alla 1850-luvulle saakka, jolloin Vanajaveden pintaa laskettiin noin 2 metriä, joten ne eivät ole olleet tutkimuksen kannalta erityisen kiinnostavia. Ainoastaan Itu-nimellä tunnettu muinaisjäännosalue saaren lounaisosassa osui tämänkertaiselle inventointialueelle. Kohdetta on inventoitu useaan otteeseen 1900-luvulla, mutta tarkimpia tutkimuksia siellä on tehnyt Jouni Taivainen, joka on kartoittanut alueella (Taivaisen raporteissa Idunkärki) yli 200 röykkiötä sekä jonkin verran muita esihistorialliseen ja historialliseen maankäyttöön liittyviä ilmiöitä vuosina 2001 ja 2005 (Taivainen 2001, 2005). Lisäksi hän on suorittanut kohteella pienimuotoisia koekaivauksia

inventointien yhteydessä. Tulosten perusteella ainakin suurin osa röykkiöistä liittyy historiallisen ajan kaskiviljelyyn alueella.

3.1 Asutushistoria

Dåvits

Dåvitsin kylän nimi on keskiajalla ollut Örmeros. Nimi on säilynyt vielä vuonna 1540 alkaviin veroluetteloihin, jossa Dåvits esiintyy vahalla nimellään. Kylä on antanut keskiajalla nimen kokonaiselle verokunnalle, Örmeros bolille, ja tässä yhteydessä nimi on säilynyt senkin jälkeen kun kylän nimeksi vakiintui lopulta Dåvits. 1540-luvulla kylään kuului yksi pieni tila (KA 2948, 82). Taloluku kylässä ei kasvanut 1500-luvun jälkeen, ja 1600-luvun puolivälissä kylä ehti olla hetken autiona (Rosberg 1901: 75).

Vanhin tieto kylän sijainnista löytyy vuonna 1707 mitatusta kartasta (Broterus 1707). Kylän ainut tila on sijainnut Dåvitsviken (v. 1707 *dåfwiss wijken*) nimisen lahden pohjukan itäosassa kallioisella rinteellä, jonka rannan puolella ovat auenneet kylän pienet peltoalueet. Lahden rannan lisäksi peltoja on 1700-luvun alussa sijainnut lahden suulla vanhoissa saarissa, joita jo tällöin yhdisti lännessä mantereeseen kapea maakannas. Vuoden 1707 kartan jälkeen seuraava Dåvitsia kuvaava kartta on 1840-luvun pitäjänkartta (2032 11 Ia* Kirkkonummi). Sen tarkkuus ei valitettavasti ole yhtä hyvä kuin maakirja- tai isojakokarttojen, mutta siitä voidaan kuitenkin hahmottaa yleiskuva maankäytön muutoksista kartoitushetkien välillä.

Kuva 3. Dåvitsin pellot näkyvät 1700-luvun alun kartassa (Broterus 1707) pieninä, aitausten ympäröiminä lohkoina.

1800-luvulla Dåvits liitettiin Hirsalaan. Tila oli asuttuna 1920-luvulle saakka, jolloin vanhalla tontilla sijainnut asuinrakennus paloi (Kanerva 2007: 28). Tila autioitui Neuvostoliiton vuokra-ajan alkaessa eikä sitä asutettu uudelleen vuokra-ajan

päätyttyä. Nykyään vanhalla tonttimaalla ei ole enää pystyssä olevia rakennuksia, ainoastaan niiden jäänteitä, jotka erottuvat maastossa turpeen peittäminä kumpuina.

Medvastö

Vanhin maininta Medvastöstä on vuodelta 1481, jolloin medvastöläinen talonpoika mainitaan Tallinnan raadille lähetetyssä kirjeessä rikosjutun yhteydessä (FMU 3878). Vanhimmissa verotuslähteissä 1540-luvulla Medvastössä on yksi tila (esim. KA 2948, 81), mutta vuosikymmenen lopulla kylään on merkitty kolme asukasta, joista kaksi on aiemmin verotuksessa merkitty Pölsbyn asukkaiksi (KA 2975: 18). 1600-luvulla kylän tilat yhdistyivät ratsutilaksi (Rosberg 1901: 147).

Vanhimmassa Medvastön kartassa vuodelta 1779–82 (Hagström & Liungbergh 1779–82) ratsutila sijaitsee Medvastölandetin koillisosassa. Aiempi kylänpaikka on kuitenkin ollut ratsutilan keskuksen lounaispuolella, lähempänä Byvikeniä, josta on Tammisaaren museon inventoinnin yhteydessä paikannettu todennäköisesti ratsutilan aikaa vanhempia rakenteita (Haggrén, Heinonen & Terävä 2008: 34–37). Kartalla näkyy lisäksi Ekholmin torppa, joka sijaitsee Medvastö sundetin rannassa, sen ylittävän sillan itäpuolella. Vuoden 1810–13 kartassa (Lingrén 1810–13) erillisten pienten peltoalueiden ympäröimiä torppia näkyy useita Medvastölandetin pohjois- ja länsirannoilla.

Kuva 4. Medvastön Byvikenin pohjoispuolella sijaitsivat 1700-luvun lopulla kylän vanhat pellot, ja niiden koilliskulmassa 1600-luvulla perustettu ratsutila. Kuvan oikeassa ylänurkassa näkyy yksi Medvastön torppista pienine peltoineen.

Molemmissa kartoissa näkyvät myös Medvastön ratsutilan laajat pellot ja niityt, jotka ovat keskittyneet Hemvikenin ympäristön lisäksi Medvastösundetin pohjoispuolelle Norra fladetin alueelle, missä sijaitsee pääasiassa laajoja niittyjä. Lisäksi ympäri Medvastötä on sijainnut pienempiä erillisiä peltoja ja niittyjä sekä torppien läheisyydessä että syrjemässä asutuksesta.

Hemvikenä ympäröivät pellot ja niitty ovat käytössä edelleen vuonna 1938 (Fernelius 1938). Pohjoisemmat niittyalueet ovat edelleen osittain niittynä.

Retulansaari

Retulansaaren asutushistoria alkaa jo kansainvaellusajalta (400–600 jaa.), ja jatkuu siitä katkeamattomana aina nykypäivään saakka. Retulan kylässä on 1560-luvulla ollut 3 taloa (Taivainen 1999: 15–20). Vanhin Retulaa kuvaava kartta on vuodelta 1691 (Forssell 1691). Siitä voidaan nähdä, että kylän kolme taloa ovat sijainneet saaren keskiosassa samalla tontilla. Kylän pellot ovat sijainneet pääasiassa saaren itä- ja eteläosissa, parhaalla viljelymaalla. Lisäksi saaren länsiosassa on ollut kaskeamiseen käytettyä metsää ja niittyjä.

Kuva 5. Retulan talot ovat sijainneet samalla paikalla saaren keskiosassa jo 1600-luvun lopulla, ja kylän pellot ovat tällöin jääneet pääasiassa saaren kaakkoisosaan (Forssell 1691).

Seuraavassa kartassa vuodelta 1802 (Zitting 1802) talot sijaitsevat yhä tonttimaalla saaren keskellä. Pellot ja niityt ovat edelleen keskittyneet pääasiassa saaren itä- ja eteläosaan. Lisäksi kartalle on kuvattu kylän omistukset idässä mantereeseen puolella. Yksityiskohtainen kartta esittää hyvin saaren kaakkoisosan peltojen pirstaleisuuden, jonka arkeologisten inventointien ansiosta tiedetään johtuvan etenkin pelloilla sijaitsevista rautakautisista röykkiöalueista.

Retulan talot sijaitsevat edelleen samalla tontilla kuin vuoden 1691 kartalla. Lisäksi saaren rannoille on syntynyt jonkin verran uutta asutusta. Vanhat pelto- ja niittyalueet ovat edelleen käytössä, ja ne ovat laajentuneet myös alueille, jotka ovat ennen 1800-luvun järvenlaskua olleet veden alla.

4 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Dåvits

Dåvitsin alueella keskityttiin inventoimaan vuoden 1707 kartalla näkyviä peltoja ja tonttimaata. Osa pelloista sijaitsee Metsähallituksen alueella vanhoilla saarilla ja Dåvitsvikenin rannassa, tonttimaata ja loput pellot aivan alueen läheisyydessä. Vuoden 1707 karttaan ei ole erikseen merkitty niittyjä, mutta ilmeisesti ne ovat sijainneet peltoja ympäröivien laajojen aitausten sisällä pääasiassa Dåvitsvikenin itärannalla.

1840-luvun pitäjänkartalla suurimmat muutokset maisemassa 1700-luvun alkuun verrattuna ovat niittyjen näkyminen ja peltoalueiden laajeneminen. Entiset pienet, erilliset peltoalueet ovat yhdistyneet laajemmiksi kokonaisuuksiksi, ja sekä mantereella että Dåvitskullarna-saarilla on niittyalueita. Sekä peltojen koon kasvaminen että niittyjen raivaus näkyi maastossa pääasiassa suurina raivausröykkiöinä, jotka ovat todennäköisesti syntyneet juuri 1700-luvun toisen puoliskon ja 1800-luvun alun raivauksen yhteydessä. Tällaiset röykkiöt ovat huomattavasti kookkaampia ja koostuvat keskimäärin suuremmista kivistä, kuin vanhojen peltojen yhteydessä havaitut pienet, turpeen peittämät raivausröykkiöt. Pienet röykkiöt liittyvät todennäköisesti varhaisempaan peltojen raivaukseen.

Peltojen laajeneminen ja niittyjen raivaus ovat vaikuttaneet suuresti siihen, miten hyvin 1800-lukua vanhempi maankäyttö erottuivat maastossa inventoinnin yhteydessä. Vielä 1700-luvun alussa useimmat peltoalueet (mm. Riåkeren, Swess

Kuva 6. 1840-luvun pitäjänkartalla Dåvitsin tila ympäristöineen on kuvattu melko karkeasti ja yksityiskohtia on vaikea erottaa.

åkeren ja Längre kyian) ovat aidattuja alueita, joilla sijaitsee erillisiä pieniä peltolohkoja, joiden väliin jäävä alue on luultavasti ollut niittyä. 1800-luvun alkupuolella erilliset peltolohkot on yhdistetty, joten myös vanhemmat peltorajat ovat pääasiassa hävinneet. Ainoastaan peltojen reunoilla rajat ovat paikoin säilyneet. Söder kill kyian – peltoalueen tapauksessa alueesta on taas tullut laaja niitty vuoden 1707 jälkeen, ja niittyvaiheen aikana kaikki selkeät jäljet vanhemmista pelloista ovat hävinneet.

Alueella, joilla peltoviljely on joko jatkunut samanlaisena (Lill sten swess kyian) tai päätynyt (Sten swess kyian) 1800-luvun alkupuolelle tultaessa peltorajat taas erottuivat maastossa selkeästi. Etenkin näiden peltojen rannan puoleiset reunat näkyvät hyvin, sillä ne on terassoitu voimakkaasti. Terassointi vaikuttaisi olevan ainakin osittain keinotekoisia, sillä muualla vanhojen peltojen ympäristössä sellaista ei ole havaittavissa. Terassit ovat tosin voineet syntyä myös eroosion vaikutuksesta.

Kaikkien Dåvitsin alueella sijaitsevien peltojen maalajiksi on vuoden 1707 kartalla määritelty *watu sand*, vetinen hiekka. Maaperäkartalla (GTK) mantereen puolella sijaitsevien peltojen alue on merkattu moreenihiekaksi. Dåvitskullarna-saarilla maaperä taas on maaperäkartan mukaan savea, joten joko saarilla sijaitsevien peltojen kohdilla on pienialaisia moreeniläikkiä, jotka eivät näy maaperäkartalla, tai 1700-luvun maalajimääritys ei pidä paikkaansa tässä tapauksessa.

Dåvitskullarna-saarilta dokumentoitiin kartta-analyysin perusteella havaittujen ilmiöiden lisäksi muutamia ennestään Dåvitsviken-kohdenimellä tunnettuja muinaisjäännöksiä. Dåvitsviken on Dåvitskullarna-saaren itäosissa sijaitseva tunnettu muinaisjäännösalue, jolta tunnetaan useita kivirakenteita. Osa rakenteista on raportoitu Museoviraston tarkastuksen yhteydessä vuosina 2001 ja 2007 (Falck & Maaranen 2001; Maaranen 2007), ja alue on ollut Museoviraston hoitokohteena. Rakenteista osa liittyy todennäköisesti vuonna 1944 alkaneseen neuvostomiehitykseen alueella, ja osa taas on vanhoihin niittyihin liittyviä raivausröykkiöitä. Aiemmin tunnettujen rakenteiden lisäksi saarilta dokumentoitiin vanha pumppaamo saarelle kulkevan sillan vierestä sekä raivauskivikko, joka sijaitsi saarten eteläosassa pienellä niemekkeellä.

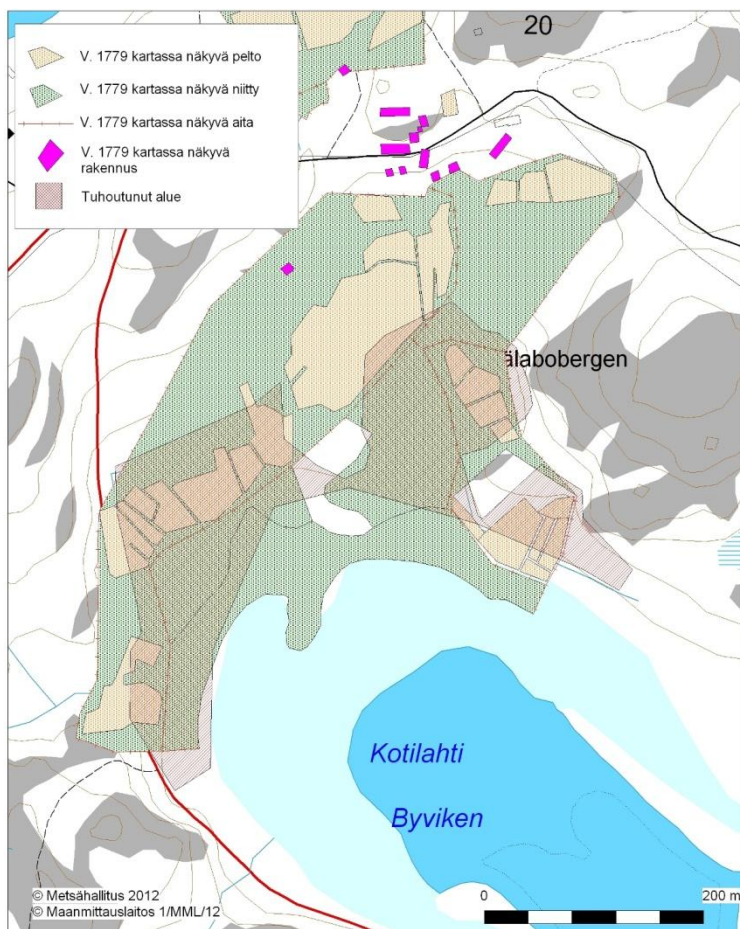
Medvastö

Vanhin Medvastötä kuvaava kartta on peräisin vuodelta 1779–1782 (Hagström & Liungbergh 1779–82). Seuraava kartta on peräisin vuosilta 1810–1813 (Lingrén 1810–13), ja myös se otettiin mukaan inventoinnin valmisteluaineistoksi, sillä se tarjoaa ehjemmän kokonaiskuvan alueen maankäytöstä kuin vanhempi, osina oleva kartta, josta puuttuu paikoitellen karttalehtien väliin jääviä alueita.

Medvastössä keskityttiin inventoimaan Metsähallituksen alueita sekä Medvastölandetin kaakkoisosassa Byviken-nimisen lahden rannalla että Medvastösundetin pohjoispuolella Norra fladetin alueella.

Vanhimmassa Medvastön kartassa Byvikeniä ympäröivät laajat rantaniityt (*Hemängen*) lahden pohjoisosassa. Niittyjen pohjoispuolella on pieniä peltolohkoja laajan aitauksen sisällä. 1700-luvun kartanokeskus sijaitsee näiden niittyjen ja peltojen pohjoispuolella. Vanhempi kylänpaikka on vuoden 2007 arkeologisen inventoinnin yhteydessä paikannettu kartanokeskuksen lounaispuolelle, lähemmäs lahtea ympäröiviä pelto- ja niittyalueita (Haggrén, Heinonen & Terävä 2008: 34–37). Byvikenin alueen maisemassa on tapahtunut melko vähän muutoksia vuosien 1779 ja 1810 välillä: niityt ovat laajentuneet hieman rantaa kohti sen siirtyessä ja ulkorakennusten määrä on lisääntynyt hieman kartanokeskuksen läheisyydessä.

Maaperäkartalta (GTK) voidaan nähdä, että Byvikeniä ympäröivä niittyalue on ollut maalajiltaan savea. Niityn pohjoispuolella sijainneet pellot ovat taas olleet moreenimaata. Nykyään Byvikeniä kartoilla ympäröivä niitty on istutusmetsää, johon liittyvä voimakas ojitus on tuhonnut kaikki mahdolliset jäljet vanhemmasta maankäytöstä. Byvikenissä kartoitus suoritettiin peitteisen maaston vuoksi Garmin gps-laitteella.

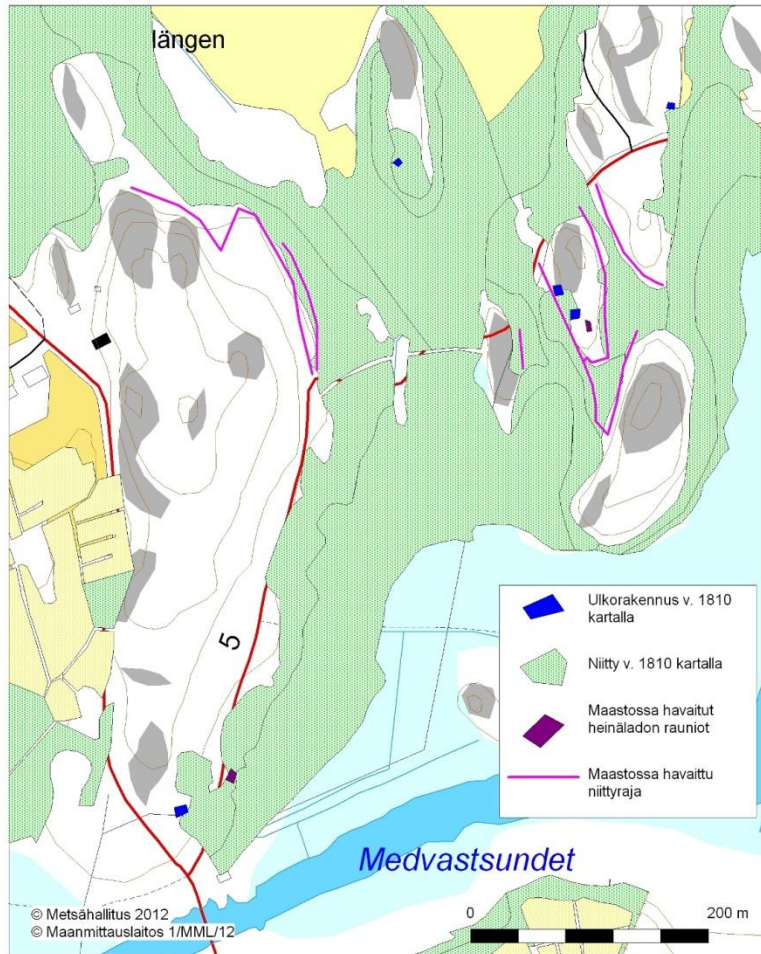
Kuva 7. Kun vuoden 1779 kartan niityt ja pellot siirretään nykymääräkartalle, voidaan nähdä, että tehokas metsätalous on tuhonnut suuren osan vanhasta viljelymaisemasta.

Inventoinnin yhteydessä kartoitettiin istutusmetsää ympäröivät ojat, joiden rannan puolella säilyneitä rakenteita ei ole löydettävissä. Metsän ja säilyneen niitty- ja peltoalueen rajalta paikannettiin muutamia raivausröykkiöitä, jotka kartoitettiin. Kartoitus suoritettiin kohteella peitteisen maaston vuoksi Garmin-gps:llä.

Inventoinnin yhteydessä ei kartoitettu tarkemmin vanhan niittyalueen pohjoispuolella säilyneitä peltorajoja tai rakennusten jäänteitä, sillä ne eivät osuneet inventointialueelle ja niiden tarkempi kartoitus vaatisi huomattavasti aikaa.

Medvastösundetin pohjoisrannalla Norra fladetin alueella, salmen ylittävän sillan koillispuolella on 1700–1800 –lukujen kartoilla kuvattu laaja niittyalue. 17000-luvun lopun kartalla niityt on kuvattu laajoina yhtenäisinä alueina, joihin kuuluvat osina *Storängenin*, *Gridängenin* ja *Hästgårdsängenin* erilliset niityt. 1800-luvun alussa niityt on jaettu useampaan lohkoon: eteläisin, itärantaa Medvastösundetiltä seuraava on Långstrand, etelärannan laaja niittykokonaisuus Hästgölen ja Långstrandin pohjoispuolella oleva kapea niitty Kjarr gårds ängen. Kokonaisuudessaan niittyalue on ulottunut Medvastösundetiltä etelässä Norra Fladet – nimisen lahden rannoille pohjoisessa. Niityt ovat kulkeneet Medvastösundetin rannalta pohjoiseen kapeina suikaleina kallioisempien alueiden välissä. Suurin osa vanhoista niittyalueista on edelleen niittyä, jolla tosin kasvaa vaihtelevassa määrin puita. Koko niittyalue on ollut maaperältään savea (GTK).

Norra fladetin alueella vanhemmat niittyrajat ovat pääasiassa suhteellisen huonosti säilyneitä, sillä myöhempi niittyojitus ja niittyjen laajeneminen etenkin rantaa kohti ovat hävittäneet vanhempia rajoja. Paikoitellen vanhemman maankäytön jälkiä on vielä löydettävissä maastossa. Långstrandin alueella jälkenä vanhemmasta maankäytöstä on säilynyt ulkorakennus, joka löytyi Kalvholmintien itäpuolelta, noin 100 metrin päässä Medvastintien ja Kalvholmintien risteyksestä. Långstrandin pohjoispuolella, vanhalla Kjarr gårds ängenin alueella maastossa erottui edelleen kaksi niittyterassia, alempi ja ylempi. Ne ovat aikoinaan rajanneet niittyaluetta lännessä. Toinen melko hyvin säilynyt niittykokonaisuus löytyy Grindängenin eteläpuolelta, 1800-luvun alun Hästgölen-niityn paikalta. Niityn rajat erottuvat sen keskellä olevien kalliosaarekkeiden reunoilla matalina terasseina jotka nousevat ylös saarekkeille. Myös Hästgöleniltä löytyi vanha heinäladon raunio, joka sijaitsee niittyalueen keskelle jäävällä pienellä metsäsaarekkeella.

Kuva 8. Medvastön pohjoisosassa niityt eivät olleet säilyneet yhtä selkeinä kokonaisuuksina kuin Dåvitsissa, mutta osa vanhoista rajoista löytyi vielä maastosta.

Retula

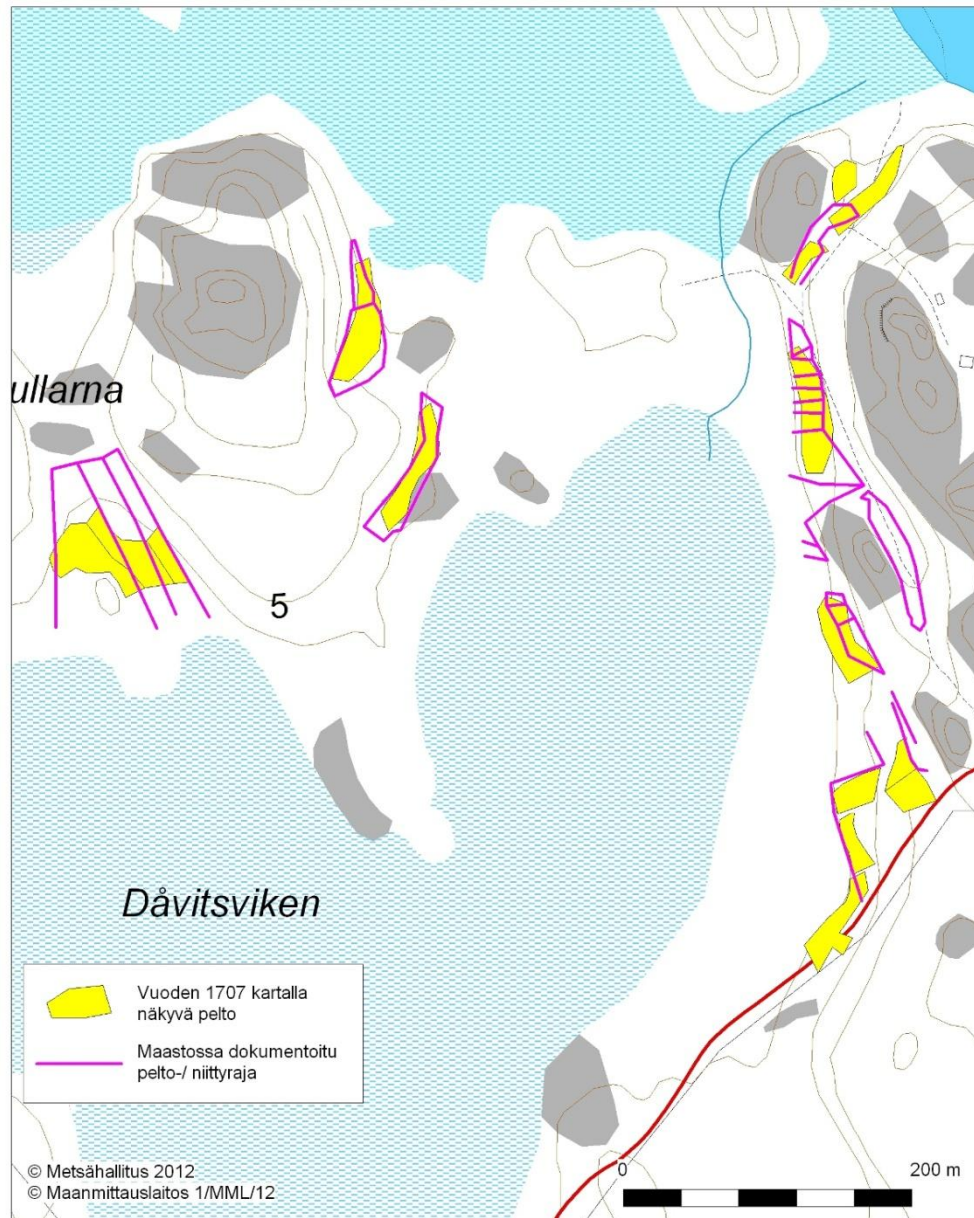
Retulassa inventoitiin sekä Metsähallituksen omistuksessa olevat että yksityiset luonnonsuojelualueet. Pääasiassa alueet sijaitsivat rannan läheisyydessä alueella, joka on ollut veden alla ennen Vanajaveden laskua 1850-luvulla, joten niiltä ei voida löytää jälkiä tätä vanhemmasta maankäytöstä. Matalia ranta-alueita tarkastettiin esimerkinomaisesti, jotta voitiin todeta, onko niillä ylipäättään havaittavissa vanhaa maankäyttöä, joka liittyisi esimerkiksi 1850-lukua vanhempaan rantojen hyödyntämiseen. Pääasiassa inventoinnissa keskityttiin kuitenkin suojelualueisiin, jotka sijaitsivat ainakin osittain korkeammilla alueilla, ja joilta näin ollen voitiin pitää mahdollisena löytää vanhempia maankäytön jälkiä.

Kaikkiaan havainnot Reutulassa jäivät vähäisiksi. Muutamilta alueilta (Retulansalmi ja Myyräsaari) löydettiin yksittäisiä nuorempia raivausröykkiöitä. Lisäksi Idun (Jouni Taivaisen raporteissa Idunkärki; kohteesta puhutaan Muinaisjäännösrekisterissä myös nimellä Idunniemi). tunnetulta muinaisjäännösalueelta dokumentoitiin erilaisia kuoppia. Idun aiemmin dokumentoituja röykkiöitä ei dokumentoitu uudestaan tämän inventoinnin

yhteydessä. Idussa kartoitus suoritettiin peitteisen maaston vuoksi Garmin gps-laitteella.

Yhteenveto

Inventoinnin tulokset osoittavat hyvin, että historiallisia karttoja lähdeaineistona käyttäen on mahdollista löytää maastosta jälkiä vanhasta maankäytöstä. Jopa 1700-luvun alun karttojen perusteella tehdyt paikannukset osoittautuivat erittäin paikkansa pitäviksi.

Kuva 9. Dåvitsissa maastossa havaitut vanhat maankäytön rajat vastasivat erittäin hyvin vuoden 1707 kartalta nykykartalle siirrettyjä havaintoja.

Kuten saattoi odottaa, myöhemmällä maankäytöllä on suurin vaikutus inventointituloksiin. Etenkin alueilla, joilla 1900-luvulla on ollut tehokasta maankäyttöä, kaikki jäljet etenkin vanhemmista pelloista ja niityistä ovat saattaneet hävitä. Toisaalta myös nuorempi intensiivinen niittyojitus on voinut hävittää vanhemman maankäytön jälkiä, sillä sen yhteydessä vanhemmat niitty- tai peltorajat ovat saattaneet kadota. Lisäksi alueilla, joilla pellot ovat ennen sijainneet lähellä rantaa, myöhempi maankäyttö on voinut hävittää täysin pellon rannanpuoleisen terassoinnin, kuten on käynyt esimerkiksi Dåvitsissa Söder kill kyianin kohdalla. Myös Medvastön laajoista niittyalueista oli vaikea löytää rajoja, sillä kartoilla selkeästi erottuvat niittylohkot ovat sulautuneet yhteen suuremmiksi kokonaisuuksiksi vuosisatojen kuluessa.

Niillä alueilla, joilla myöhempi maankäyttö ei ole ollut intensiivistä inventoinnin tulokset olivat kuitenkin hyvät. Etenkin Dåvitsin vanhojen saarten pienet peltolohkot erottuivat maastossa edelleen selkeästi, ja maastohavainnot toivat lisää tietoa vanhoista pelloista. Kiinnostava havainto oli etenkin se, että pellot todella ovat sijainneet aivan rannan läheisyydessä kuten vuoden 1707 kartalla kuvataan, ja ne on rannan puolelta terassoitu joko keinotekoisesti tai eroosion vaikutuksesta ilmeisesti jo varhaisessa vaiheessa – luultavasti viimeistään 1700-luvun alkuun mennessä, sillä myös peltojen rannan puoleinen reuna noudatteli maastossa melko tarkasti kartalla kuvattua rajaa.

Inventoinnissa kävi hyvin ilmi myös se, että vanhimmat pellot vaikuttaisivat ainakin Dåvitsissa ja Medvastössä keskittyneen systemaattisesti moreenialueille. Raskaampia savimaita on hyödynnetty vielä 1700-luvulla pääasiassa niittyinä. Myös intensiivisempi peltojen ja niittyjen raivaus vaikuttaisi ajoittuvan vasta 1700-luvun jälkipuoliskolle tai 1800-luvun alkuun, sillä sekä Dåvitsissa että Medvastössä erillisiä niittyjä tai peltoja yhdistetään juuri tässä vaiheessa yhtenäisiksi, laajoiksi pelloiksi ja niityiksi. Molemmassa kohteissa kookkaat, suuria kiviä sisältävät raivausröykkiöt vaikuttaisivat liittyvän juuri tähän vaiheeseen – vanhemmat raivausröykkiöt taas ovat huomattavasti pienempiä ja nykyään pääosin turpeen peittämiä.

Allekirjoitus

Helsinki 26.11.2012

Lähteet

Arkistolähteet, Kansallisarkisto

Voudintilit, Uusimaa

KA 2948

KA 2975

Maanmittaushallituksen kartat

Broterus, S. 1707: Åker Carta uppå Dåfwits och Ådbäcks byar, belägt i Rassborgs Östre Härad och Kyrckslät Sochn, Afmätt Åhr 1707. B19 10/1-3.

Forssell, L. 1691: Geometrisk Afritning Påå Råttulla By i Kulsjara Sochn och Öfre Sexmäcki Hered. H11 9/1.

Hagström, C. & Liungbergh, C. L. 1779-1782: Charta öfwer Medvastö och Stroms Ägor i Nylands och Tavastehus Län, Raseborgs Östra Härad och Esbo Sockn. B21 15/1-12.

Lingrén, C. 1810-1813: Charta öfver Medvastö Enstaka Rusthålls Ägor i Kyrckslätt Socken och Raseborgs Östra Härad samt Nylands och Tavastehus Län. B 15/13-19.

Luukkonen, J.M. 1938: Kartta Medvastö; RN:o 1:64 Käringslandet ja RN:o 1:74 Medvastö, lohkominen RN:o 1:77-114. B81:4/1-9

Zitting, N.A. 1802: Geometrisk Charta öfver Retula Byss Ägor uti Tavastehus Län, Öfre Säxmäcki Härad, Hattula Socken och Tyrvändö kapell. H11 9/2-6

Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, pitäjänkartat

2032 11 Ia* Kirkkonummi

FMU = Finlands Medeltidsurkunder

Muut lähteet

Haggrén G., Heinonen T. & Terävä E. 2008: Keskiaikaisten muinaisjännösten inventointi läntisellä Uudellamaalla (Inkoo, Karjaa, Kirkkonummi, Pohja, Siuntio, Tammisaari) 2007. Tammisaaren museo. 132 s.

- Kanerva, T. 2007: Medvastön-Stormossenin alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. *Metsähallituksen luonnonuojelujulkaisuja. Sarja C* 29. 81 s.
- Miettinen, A. 2011: Shore displacement in Western Uusimaa 500 BC – AD 1500. *Maritime Landscape in Change: Archaeological, Historical, Palaeoecological and Geological Studies on Western Uusimaa. Iskos* 19. Suomen muinaismuistoyhdistys. Helsinki. 61–86.
- Rosberg, J.E. & Fleege, U.A. 1901: Kyrkslätt socken. Dess natur, utveckling och historia. Helsinki. 119 s.; 196 s.; 205 s.
- Taivainen, J. 1999: Paluu menneisyyteen - Tyrvännön as[ut]tushistoriaa rautakaudelta keskiajalle : esimerkki arkeologisen, historiallisen ja luonnontieteellisen lähdeaineiston yhdistämisestä tutkittaessa tietyn alueen asutushistoriaa aikavälillä rautakausi – keskiaika. *Muinaistutkija* 3/1999. Helsinki. 15–20.
- Taivainen, J. 2001: Hattula Retulansaari. Osainventointi 30.9.–6.10.2001. Turun yliopisto, arkeologian oppiaine. 13 s. + liitteet.
- Taivainen, J. 2005: Hattula Retulansaari. Röyökkikartoitus 2005. Riidanmaa-Mäntyniemi-Koivuniemi-Salinniemi. Turun yliopisto, arkeologian oppiaine. 7 s. + liitteet.

5 Kohdetiedot

5.1 Arkeologiset kohteet

Kohteiden numerointi kohdekuvauksissa vastaa kohdeluettelon numerointia. Kohteiden nimeämisessä on käytetty Dävitsissä vuoden 1707 ja Medvastössä vuosien 1779–82 ja 1810–13 kartoilta löytyvää nimistöä silloin, kun se on ollut mahdollista. Retulassa kohteet ovat pääasiassa aiemmin tunnettuja arkeologisia kohteita.

Dävits

1. Dävits Örmeros, vanha tonttima

Kohdetyyppi: Asuinpaikat, kylän paikat

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 1

Kunta: Kirkkonummi

Koord: p= 6 665 888, i= 3 367 086, z= 13

Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

Viranomaisrekisterinro: 1000011681

Kuvaus

Dävitsin vanha tonttima on muinaisjäännöskohde, josta on jo ennen syksyn 2012 inventointia tunnettu useita erityyppisiä kiviröykkiöitä. Näistä osa on viljelyyn liittyviä raivausröykkiöitä ja osa uuninperustuksia. Vuoden 1707 kartalla tonttima on merkitty kylän peltojen itäpuolelle, kahden luode-kaakko – suuntaisen kallion väliin. Kyseinen alue tarkastettiin inventoinnin yhteydessä ja siltä tehdyt havainnot dokumentoitiin. Vanhan tonttimaan alue on nykyään Museoviraston hoitamaa matalaa niittyä ja nurmea, jonka keskellä kasvaa muutamia lehtipuita. Tie kohti Dävitskullarna-saarille vievää siltaa kulkee tonttimaan itäreunassa.

Vanhalta tonttimaalta löytyi kaksi matalaa, turpeen peittämää uunin perustusta, mahdollinen kiviaita ja siihen liittyvä kivirakenne sekä yksi raivausröykkiö. Rakenteet sijoittuivat kahdelle loivalle, pohjoiseen laskevalle terassille kallioden välillä. Toinen uuneista sijaitsi pohjoisen terassin keskiosassa (PN 1), toinen ylempänä eteläisen terassin etureunalla terassin länsiosassa (PN 2). Molemmat rakenteet olivat kooltaan noin 2 x 2 m ja korkeudeltaan n. 30 cm. Pohjoisemmassa uunissa erottui rakenteen nurkissa suuremmat, halkaisijaltaan n. 50 cm kivet,

muuten rakenteiden kivien koko vaihteli 20–40 cm:n välillä. Pohjoisemman uunin ympärillä erottui muutamia suurehkoja maakiviä, jotka saattavat liittyä uunia ympäröineeseen rakennukseen. Molempien uunien yhteydestä löytyi geologin sauvalla kairatessa hiiltynyttä maata ja nokea sekä hieman palanutta savea, mutta kummankaan yhteydestä ei löytynyt lainkaan tiiltä.

Nykyään pohjoiseen, kohti Dävitskullarna-saaria vievä polku kulkee aivan pohjoisemman rakenteen itäpuolelta.

Uunien itäpuolelta, ylemmällä terassilla, erottui matala, turpeen peittämä, koillis-lounas-suuntainen kivilatomus, joka on luultavasti vanhan kiviaidan (PN 4) katkelma. Latomuksen koillispäädyssä erottui korkeampi, osin turpeen peittämä kivirakenne (PN 3), joka on joko raivausröykkiö tai mahdollinen edellisiä nuoremman uunin jäännös. Rakenteen päällä kasvoi muutamia puita. Kivirakenteen ympäristössä maa oli hiiltynyttä, ja maanpinnalla erottui hieman tiiltä ja vihreän pullolasin kappaleita. Rakenne saattaa olla 1840-luvun pitäjänkartalla näkyvä rakennus, jonka lounais- ja koillispuolella näyttäisi kartalla kulkevan kiviaita. Kyseessä saattaa myös olla peltoraja, jolloin pitkä, matala kiveys voisi olla pellolta nostettua raivauskiveä.

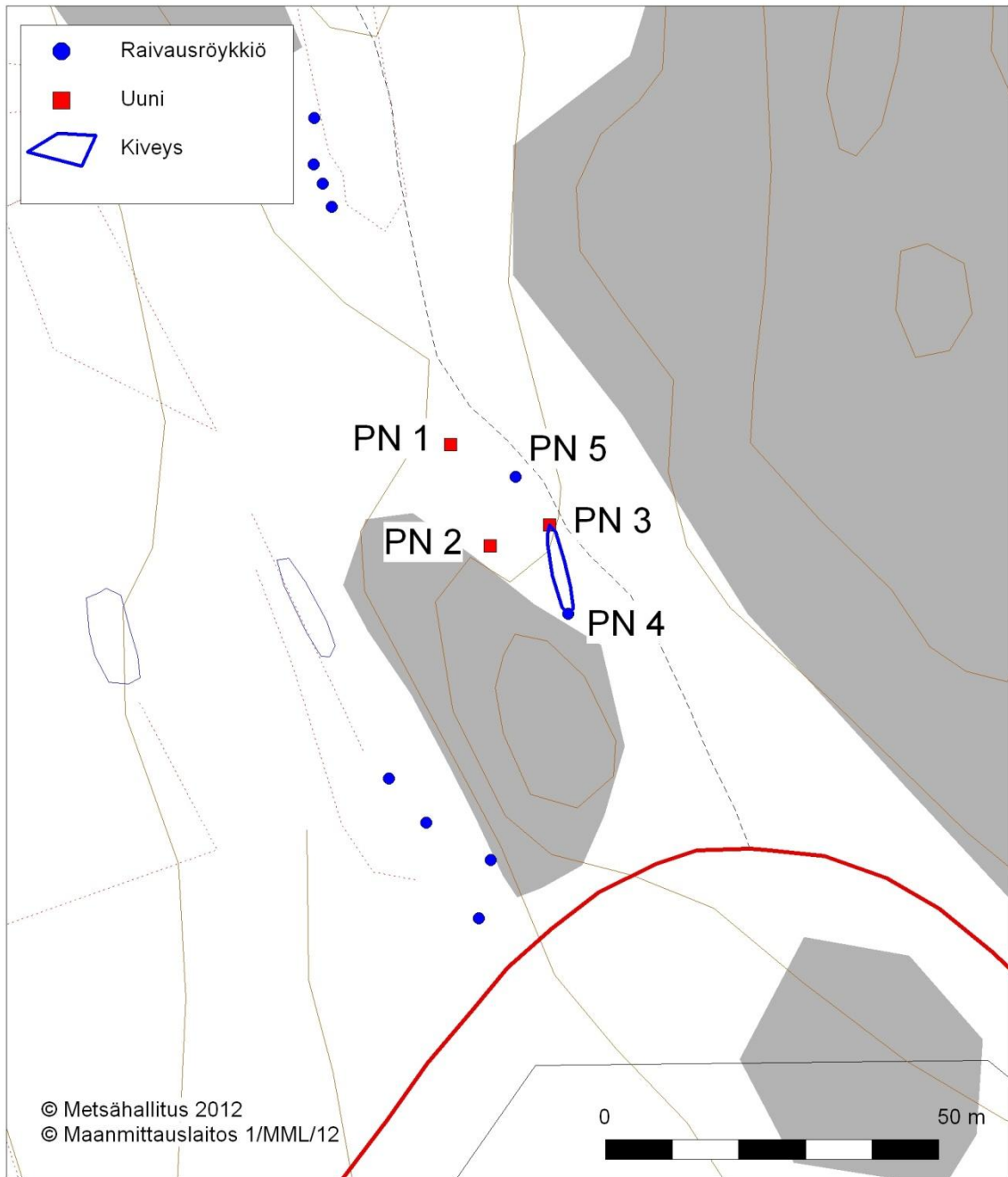
Tonttimaan matalat uunirakenteet (PN 1 ja PN 2) ovat luultavasti peräisin keskiajalta tai uuden ajan alusta. Kiviaitaan liittyvä mahdollinen uunirakenne taas on nuorempi, luultavasti 1800-luvulta.

Uunirakenteiden lisäksi tonttimaan keskellä, vaahteran juurella on osin turpeen peittämä kivilatomus, joka on todennäköisesti raivausröykkiö (PN 5).

Inventoinnin yhteydessä dokumentoitujen rakenteiden lisäksi niiden kaakkoispuolella sijaitsee aiemmin tunnettuja rakennusten jäänteitä (Haggrén, Heinonen & Terävä 2007; Maaranen 2007).

Dävits Örmeros, erilliskohteet

PN	Tyyppi	Koko	X	Y	Z
1	Uuni	2 x 2 x 0,3 m	6 665 901	3 367 076	14
2	Uuni	2 x 2 x 0,3 m	6 665 886	3 367 082	12
3	Uuni?	3 x 3 x 0,5 m	6 665 889	3 367 091	14
4	Kiviaita?	2 x 13 x 0,5 m	6 665 882	3 367 092	14
5	Viljelyröykkiöt	2,5 x 2,5 x 0,5 m	6 665 896	3 367 086	13

Dåvoitsin vanha tonttima, yleiskuva luoteesta. Etualalla maakiven takana eteläisempi uunirakenne, oikealla näkyvään kalliopaljastuman yläosassa pohjoisempi.

Tonttimaan eteläisempi uunirakenne lännestä. Oikealla näkyvät maakivet ovat saattaneet kuulua uuniin liittyöään rakennukseen.

2. Riäkeren

Kohdetyyppi: Maataloushistorialliset kohteet, fossiiliset pellot

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 1

Kunta: Kirkkonummi

Koord: p= 6 665 886, i= 3 367 045, z= 7

Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

Viranomaisrekisterinro:

Kuvaus

Lähimpänä Dävitsin vanhaa tonttimaata sijaitsevat pellot ovat vuoden 1707 kartassa nimeltään *Riäkeren*. Pellot jäivät kartalla tonttimaan lounaispuolelle kallion taakse. Kartalle on eroteltu viisi erillistä pientä peltotilkkua, jotka sijaitsevat saman aitauksen sisäpuolella. 1840-luvun pitäjänkartalla erilliset pienet peltolohkot ovat hävinneet, ja paikalla on kartan mukaan laaja, yhtenäinen peltoalue – kyseessä on tosin epätarkempi kartta, joten on mahdollista että yksityiskohdat ovat jääneet merkitsemättä siihen.

Riäkerenin alue on nykyään niittyä, joka rajautuu itäreunassa kallioon, lännessä jyrkkään rantaterassiin ja etelässä ja kaakossa tiehen. Pohjoisessa raja on epäselvä ja se katoaa pieneen metsäsaarekkeeseen. Vanhimmassa kartassa näkyviä erillisiä peltolohkoja ei voi enää erottaa maastossa, mutta peltoalueen rajat on paikoin vielä mahdollista hahmottaa. Idässä pelto rajautuu kahteen matalaan, suunnilleen pohjois-etelä-suuntaiseen valliin, joista itäisempi on läntistä korkeampi. Vallin länsi- ja lounaispuoli ovat raivattua aluetta. Vallin päällä erottuu matala, turpeen peittämä raivauskivikko (PN 10), joka on pituudeltaan noin 20 m ja leveydeltään 2-3 m. Kivien koko vaihtelee. Kiveys seuraa vallia luode-kaakko-suunnassa. Kiveys saattaa liittyä vuoden 1707 ja 1840-luvun väliseen raivaukseen, jossa entisten pienten peltotilkkujen väliin jäivät alueet on raivattu niin, että paikalle on syntynyt yksi laaja pelto. Vallin kaakkoispäässä sen itäpuolella erottuu lisäksi useita pienempiä, halkaisijaltaan 2-4 metrisiä raivausröykkiöitä, jotka todennäköisesti liittyvät jo 1700-luvun alun kartalla näkyvään peltovaiheeseen.

Lännessä pelto rajautuu jyrkkään rantaterassiin, joka saattaa olla osin keinotekoinen. Terassin reuna noudattaa eteläosassa melko hyvin 2,5 metrin korkeuskäyrää, pohjoisosassa viiden metrin. Paikoin terassin reuna erottuu kalliopaljastumana. Reunalla kasvaa nykyään kuusta. Terassin pohjoisosassa on suuri koillis-lounais-suuntainen kivilatomus (PN 11), joka on kasattu lohko- ja luonnonkivistä, joista osassa erottuu poran jälkiä. Kiveys on kooltaan noin 6 x 14 metriä, ja sen korkeus on ylemmän terassin puolella noin metrin, terassin alarinteessä melkein kaksi metriä. Kiveys on osittain levinnyt alarinteeseen. Rakenteen päällä kasvaa pensaita, mm.

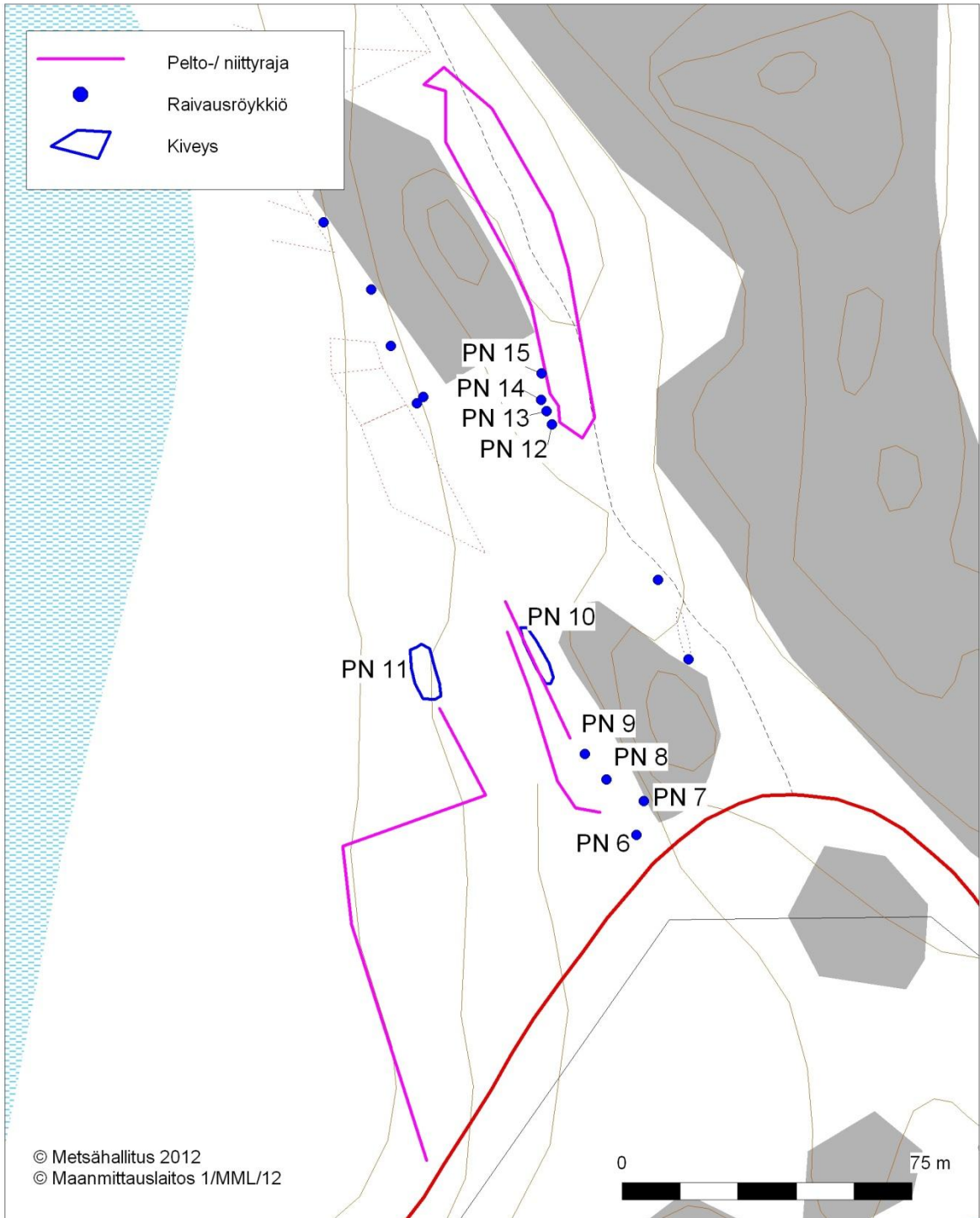
vadelmaa. Kiveys on luultavasti melko nuori, ja liittyy todennäköisesti sen länsipuolella olevan rantaniityn raivaamiseen.

Riåkerenin ja rannan välille jäävä alue on nykyään niittyä, jota on ojitettu jonkin verran (ei kuitenkaan yhtä selkeästi ja systemaattisesti kuin entisen Swess åkerenin aluetta). Alue on ollut niittynä jo viimeistään 1840-luvulla.

Heti Dåvitsin vanhan tonttimaan pohjoispuolella ja Riåkerenin koillispuolella, pienen lammen tai lähteen takana erottuu maastossa pieni vanha pelto, jota ei näy 1700-luvun alun kartalla. Pelto sijaitsee kahden metsäisen kallion välissä heti tonttimaalta pohjoiseen vievän polun länsipuolella, ja polku on tuhonnut hieman pellon itäreunaa. Pelto on etelä-pohjois-suuntainen, ja muodoltaan pitkä ja kapea, ja sen keskellä kulkee matala oja etelästä pohjoiseen. Pellon säilynyt reuna erottuu matalana kynnyksenä. Nykyään pelto on niittyä, jolla kasvaa jonkin verran nuoria puita. Pellon länsireunalla on muutamia pieniä, turpeen peittämiä raivausröykkiöitä. Pelto on todennäköisesti ollut osa Riåkerenia, sillä 1840-luvun pitäjänkartalla peltoalue näyttäisi jatkuvan ylös kalliolle niin, että myös osa tonttimaan vanhempaa pohjoista osaa on saattanut olla peltoaluetta.

Dåvits Riåkeren, erilliskohteet

PN	Tyyppi	Koko	X	Y	Z
6	Viljelyröykkiöt	2 x 2 x 0,3 m	6 665 830	3 367 080	8
7	Viljelyröykkiöt	2 x 2 x 0,3 m	6 665 839	3 367 082	9
8	Viljelyröykkiöt	4 x 3 x 0,5 m	6 665 845	3 367 072	9
9	Viljelyröykkiöt	3 x 3 x 0,3 m	6 665 851	3 367 067	8
10	Viljelyröykkiöt	17 x 3 x 0,5 m	6 665 871	3 367 058	8
11	Kivirakenne	6 x 14 x 2 m	6 665 873	3 367 026	5
12	Viljelyröykkiöt	2 x 2 x 0,3 m	6 665 937	3 367 058	13
13	Viljelyröykkiöt	2 x 2 x 0,3 m	6 665 940	3 367 057	13
14	Viljelyröykkiöt	2 x 2 x 0,3 m	6 665 943	3 367 056	13
15	Viljelyröykkiöt	2 x 2 x 0,3 m	6 665 950	3 367 056	13

Riäkerenin länsireunaa rajaavaa terassia lounaasta. Alue on nykyään niittyä, jonka länsireunalla kasvaa eri-ikäisiä kuusta.

Suuri raivausröykkiö niityn länsilaidalla, alas rantaan viettävään terassin reunalla. Etelästä.

Riäkerenin koillisosan erillisen peltoalueen eteläpäätyä lounaasta. Kuvan oikeassa reunassa kulkee kohti niemen kärkeä vievä polku, joka on tuhonnut osittain pellon itäreunaa.

3. Swess åkeren

Kohdetyyppi: Maataloushistorialliset kohteet, fossiiliset pellot

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 1

Kunta: Kirkkonummi

Koord: p= 6 666 026, i= 3 367 007, z= 3

Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

Viranomaisrekisterinro:

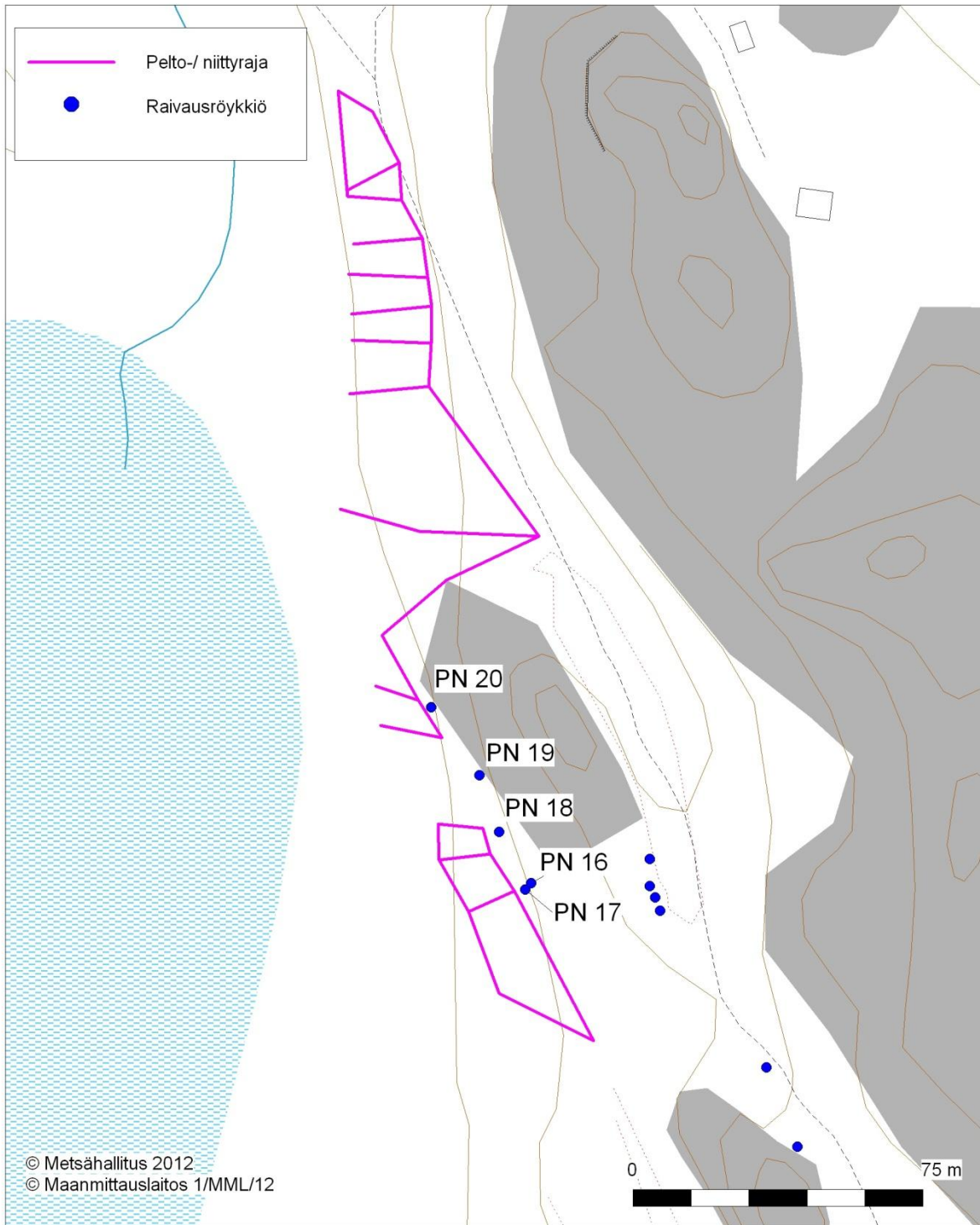
Kuvaus

Swess åkeren koostuu kahdesta pienestä pellostä, jotka sijaitsevat pitkän, rantaa pitkin kulkevan aitauksen etelä- ja pohjoispäädyissä. Väliin jäävä aidattu alue on todennäköisesti ollut ylemmäs rinteeseen idässä jääviltä osiltaan niittyä 1700-luvun alussa. 1840-luvun kartalla alue on jo selkeästi merkattu niityksi. Alue on edelleen rantaniittyä, joka on jaettu lohkoiksi itä-länsi-suuntaisilla ojilla. Niittyalueella kasvaa paikoitellen puita etenkin ojien kohdalla.

Sekä alueen etelä että pohjoisosassa on erotettavissa vielä jälkiä vanhoista pelloista. Ne erottuvat länsireunan osalta rantaa kohti laskevana terassina, joka on erotettavissa kolmessa eteläisimmässä ojien erottamassa lohkossa ja kahdessa - kolmessa pohjoisimmassa lohkossa. Idässä vanhat pellot rajautuvat mataliin ojiin, joiden itäpuolella on etelässä jyrkkää kalliota ja pohjoisessa loivempi metsäinen rinne. Eteläisen peltoalueen itäreunalla on säilynyt muutamia vanhempia, turpeen peittämiä raivausröykkiöitä. Peltolohkojen välinen alue on jaettu niittysarkoihin selkeillä ojilla. Ojitus on etenkin pohjoisessa tuhonnut osittain vanhempia peltorajoja.

Dåvits Swess åkeren, erilliskohteet

PN	Tyyppi	Koko	X	Y	Z
16	Viljelyröykkiöt	2 x 3 x 0,4 m	6 665 942	3 367 023	5
17	Viljelyröykkiöt	2 x 3 x 0,4 m	6 665 944	3 367 025	5
18	Viljelyröykkiöt	2 x 1,5 x 0,3 m	6 665 957	3 367 017	5
19	Viljelyröykkiöt	2 x 6 x 0,8 m	6 665 972	3 367 012	5
20	Viljelyröykkiöt	4 x 3 x 0,4 m	6 665 989	3 366 999	2

Yleiskuva Swess åkerenin eteläpäädyistä, otettu luoteesta.

Swess åkerenin eteläisimmän peltolohkon jyrkästi terassoitua pohjoisreunaa. Kuvattu lounaasta.

4. Långre kyian

Kohdetyyppi: Maataloushistorialliset kohteet, fossiiliset pellot

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 1

Kunta: Kirkkonummi

Koord: p= 6 666 202, i= 3 366 989, z= 8

Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

Viranomaisrekisterinro:

Kuvaus

Långre kyian on vuoden 1707 kartalla aivan Dåvits uddin päässä sijaitseva, kolmesta aidatusta peltolohkosta koostuva alue. Kartan selitysosassa peltoalueen mainitaan olevan uutta raivausta. 1840-luvun pitäjänkartassa ei enää erotu erillisiä lohkoja, vaan pelto on merkattu laajaksi yhtenäiseksi alueeksi – kyseessä on tosin epätarkempi kartta, joten on mahdollista että yksityiskohdat ovat jääneet merkitsemättä.

Peltoalueen länsipäädyn rajat erottuvat edelleen melko hyvin maastossa. Pelto rajautuu pohjoisessa matalana vallina kallioon, ja etelässä peltoa rajaa korkea valli. Itäosassa peltorajat ovat jääneet tuulenkaatojen alle. Lisäksi alueen eteläosa on hiekkakuoppien tuhoama. Peltoalueen länsipääty sijoittuu kahden kalliopaljastuman väliin.

Alueella on kaksi hiekkakuoppaa, koillinen ja lounainen, ja niitä erottaa noin kolme metriä leveä valli. Hiekkakuopat on kaivettu Dåvitsuddin päässä olevan kallion reunaan niin, että kallio jää niiden kaakkoispuolelle. Luoteispuolelle hiekkakuopat rajautuvat selkeään, ulkopuolelta noin 1,5 metriä korkeaan valliin. Kuoppien sisäpuolella valli on huomattavasti korkeampi, enimmillään noin 3-4 metriä. Valli on selkeämpi lounaisen kuopan puolella. ”Sisäänkäynti” kuoppiin on niitä erottavan vallin molemmin puolin. Suurempi, lounaispuolella oleva hiekkakuoppa on kooltaan noin 25 x 20 metriä, pienempi koillinen kuoppa noin 15 x 18 metriä (tosin kuopan itäosa on joko tuhoutunut tai muuten epäselvä). Molemmissa kuopissa kasvaa nykyään hieman puita, pääasiassa nuoria kuusia.

Hiekkakuopista lounaisempi leikkaa rakennuksen kivijalkaa. Rakennus on ollut luode-kaakko-suuntainen, ja sen kaakkoispääty on täysin hiekkakuopan tuhoama. Säilynyt osa on kooltaan 2 x 5 metriä ja korkeudeltaan noin 1 metrin. Kivijalan paksuus on noin 1 metri. Rakennus on sijainnut aivan vanhan pellon vieressä peltoterassilla, joka on nykyään osa hiekkakuopan valliin. Kiveys on pääosin turpeen peittämä, joten sen rakennustekniikkaa on vaikea määrittellä. Kivijalan päällä kasvaa nykyään kuusi. Noin 15 metriä kivijalasta koilliseen sijaitsee betonikaivo, joka liittyy luultavasti rakennuksen käyttövaiheeseen. Rakennusta ei näy 1700- ja 1800-luvun

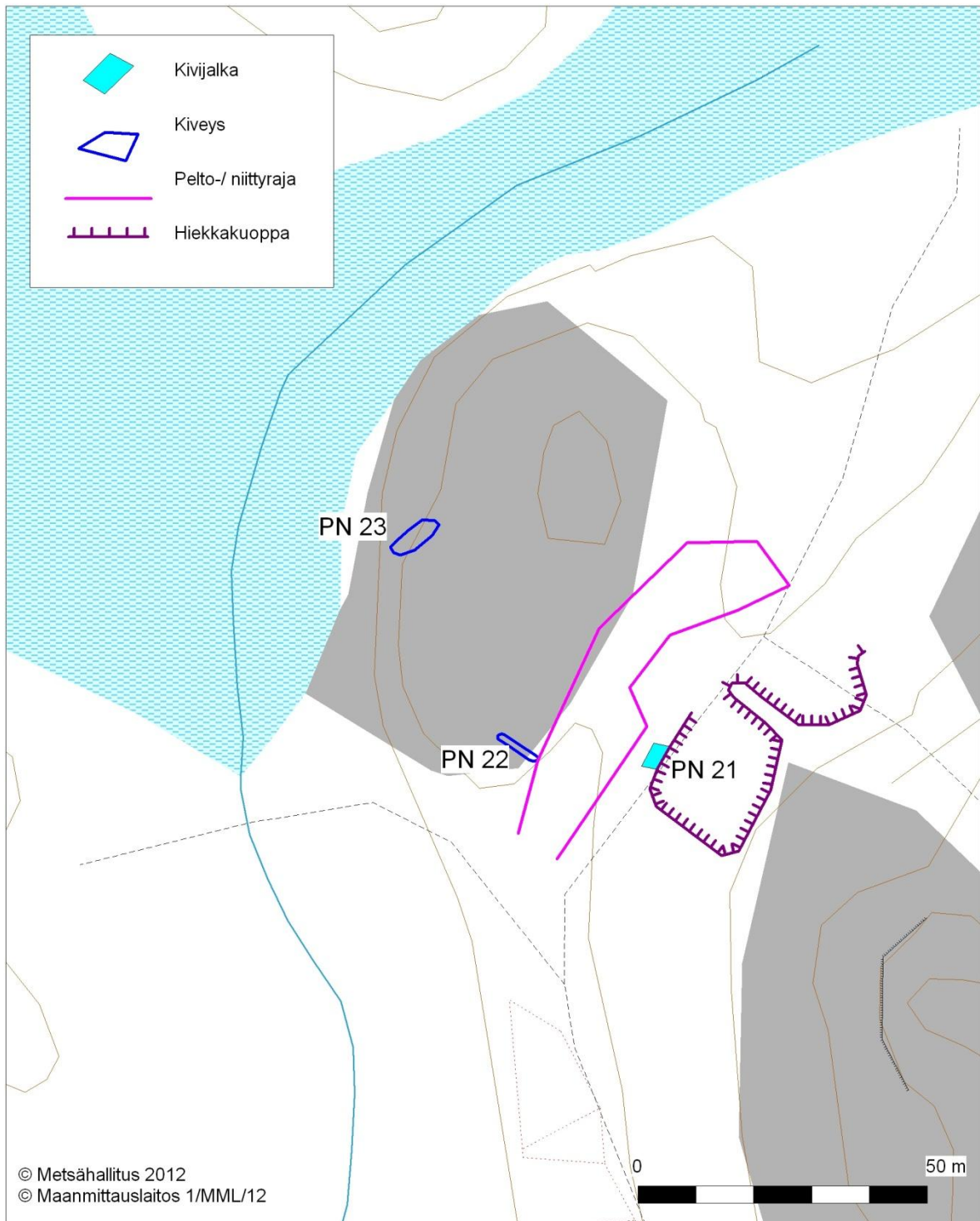
kartoilla, eli se on luultavasti niitä nuorempi, mutta Neuvostoliiton miehitysaikaa vanhempi. On mahdollista, että hiekkakuopat liittyvät alueen neuvostomiehitykseen jatkosodan jälkeen. Niiden etupuolen valli samoin kuin niitä erottava valli vaikuttavat tarkoituksellisilta rakenteilta, jotka tuskin liittyvät pelkkään hiekanottoon, vaan hiekkakuopat saattavat olla kesken jäänyt rakennusprojekti neuvostoajalta.

Alueelta löytyy lisäksi matalan kiviaidan katkelma, joka nousee pellon luoteiskulmasta rannan puoleiselle kalliolle kaakko-luode-suuntaisena. Kiviaita on kooltaan noin 8 x 1 metriä. Aidan reunat ovat suurempia kiviä, ja niiden väliin keskelle jäävä alue on täytetty pienemmillä. Aidan luoteispäädystä kasvaa vanha koivu.

Lisäksi rannan puoleisen kallion länsireunalta löytyy n. 8 x 2-3 metrin kokoinen matala kivirakenne, joka seuraa kaarevasti kallion reunaa koillis-lounais-suuntaisesti. Kivien halkaisija on pääasiassa 30–50 cm, mutta joukossa on pienempiäkin kiviä. Lisäksi rakenteen lounaispäädystä kivien päällä on hieman tiilen kappaleita. Rakenteen päällä kasvaa nykyään katajaa. Kiveys saattaa liittyä neuvostoaikaiseen toimintaan alueella.

Dåvits Långre kyian, erilliskohteet

PN	Tyyppi	Koko	X	Y	Z
21	Kivijalka	4 x 2,5 x 1 m	6 666 190	3 367 000	7
22	Kiviaita	8 x 1 x 0,5 m	6 666 192	3 366 977	5
23	Kivirakenne	3 x 8 x 0,2 m	6 666 228	3 366 959	5

Pellon länsireunaa, yleiskuva lounaasta. Kivijalan jäänteet sijaitsevat oikealla näkyvällä vallilla.

Hiekkakuopan tuhoaman rakennuksen kivijalka pellon reunan terassilla, lounaasta.

5. Sten swess kyian

Kohdetyyppi: Maataloushistorialliset kohteet, fossiiliset pellot

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 1

Kunta: Kirkkonummi

Koord: p= 6 666 149, i= 3 366 676, z= 5

Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

Viranomaisrekisterinro:

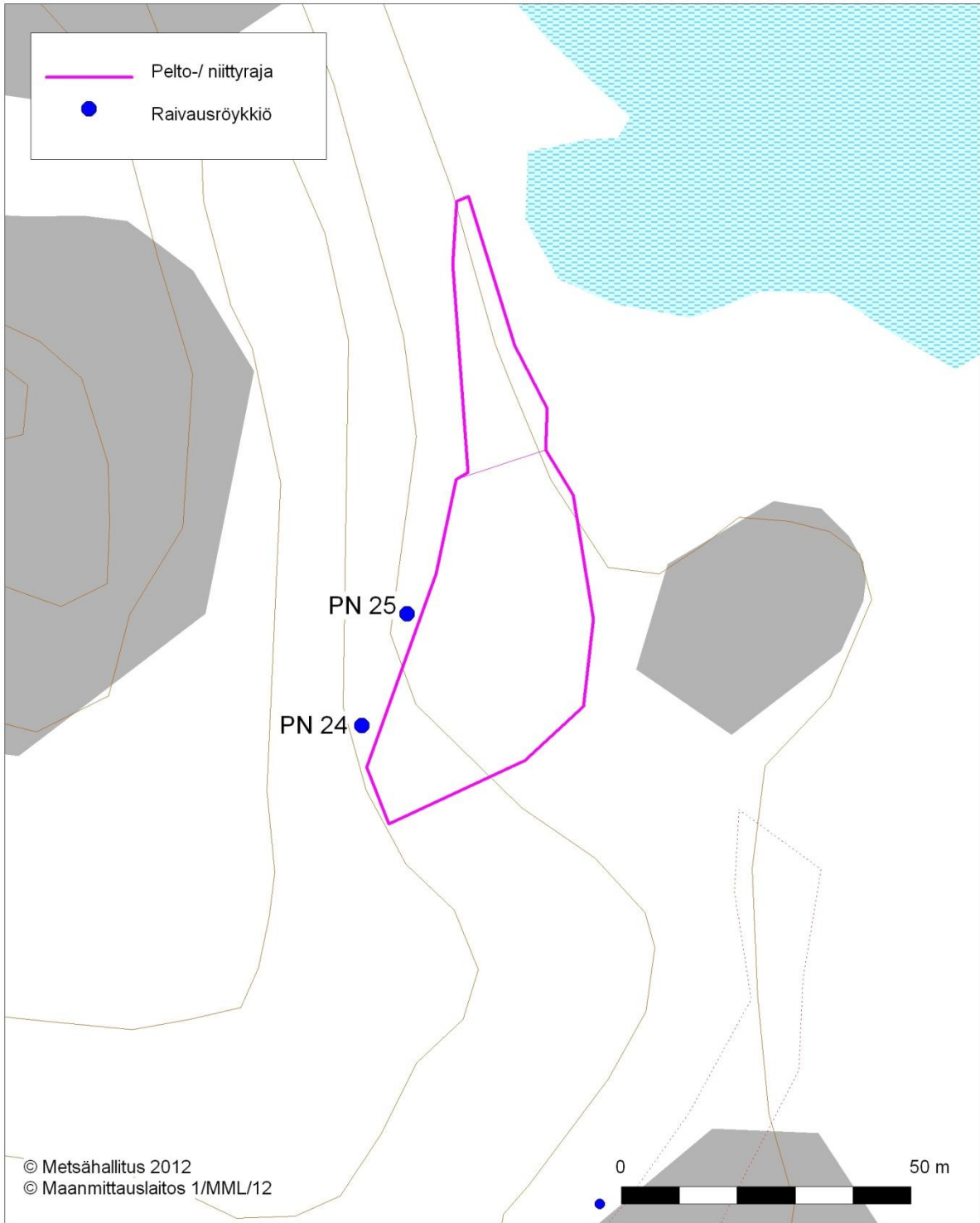
Kuvaus

Pohjoisin Dävitskullarna saarella sijaitseva pelto on vuoden 1707 kartassa nimeltään *Sten swess kyian*. 1840-luvun kartassa paikalla ei enää näyttäisi olevan maankäyttöä, vaan vanhan pellon itäpuolelle on syntynyt laaja uusi niittyalue. Pellon rajat ovat edelleen havaittavissa maastossa hyvin. Pelto koostuu kahdesta lohkosta, pienemmästä kiilamaisesta pohjoisessa ja suuremmasta lohkosta etelässä. Lohkoja erottaa oja. Rannan ja alavan niityn puoleiset pellon etelä- ja itäreunat erottuvat selkeänä, pellolta alaspäin laskeutuvana terassina, joka on idässä rannan puolella parhaimmillaan yli metrin korkuinen. Pellon länsireuna rajautuu metsään nousevana matalana kynnyksenä, jonka itäpuolella rinne kohoaa voimakkaasti. Pellon eteläpäätyä rajaa osin matala kalliopaljastuma.

Pelto on nykyään pääasiassa niittyä, jolla kasvaa hieman nuoria kuusia ja muutamia vanhempia puita. Pellon länsiosa on sekametsää, jossa on paikoin tuulenkaatoja. Rinteessä pellon länsipuolella on havaittavissa muutamia selkeitä raivausröykkiöitä, ja lisäksi kiviseen rinteeseen on ilmeisesti raivattu kiveä pellolta myös hajanaisemmin.

Dävits Sten Swess kyian, erilliskohteet

PN	Tyyppi	Koko	X	Y	Z
24	Viljelyröykkiöt	2 x 2 x 0,3 m	6 666 112	3 366 656	7
25	Viljelyröykkiöt	2 x 2 x 0,3 m	6 666 131	3 366 664	5

Sten swess kyianin vanha pelto laskeutuu idässä selkeänä terassin, joka näkyy kuvan keskiosassa. Kuva koillisesta.

Pellon reuna erottuu metsän puolella matalana kynnyksenä, jolla sijaitsee muutamia raivausröykkiöitä kuten kuvassa kaatuneen puun alle jäänyt matala röykkiö. Kaakosta.

6. Lill sten swess kyian

Kohdetyyppi: Maataloushistorialliset kohteet, fossiiliset pellot

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 1

Kunta: Kirkkonummi

Koord: p= 6 666 046, i= 3 366 721, z= 3

Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

Viranomaisrekisterinro:

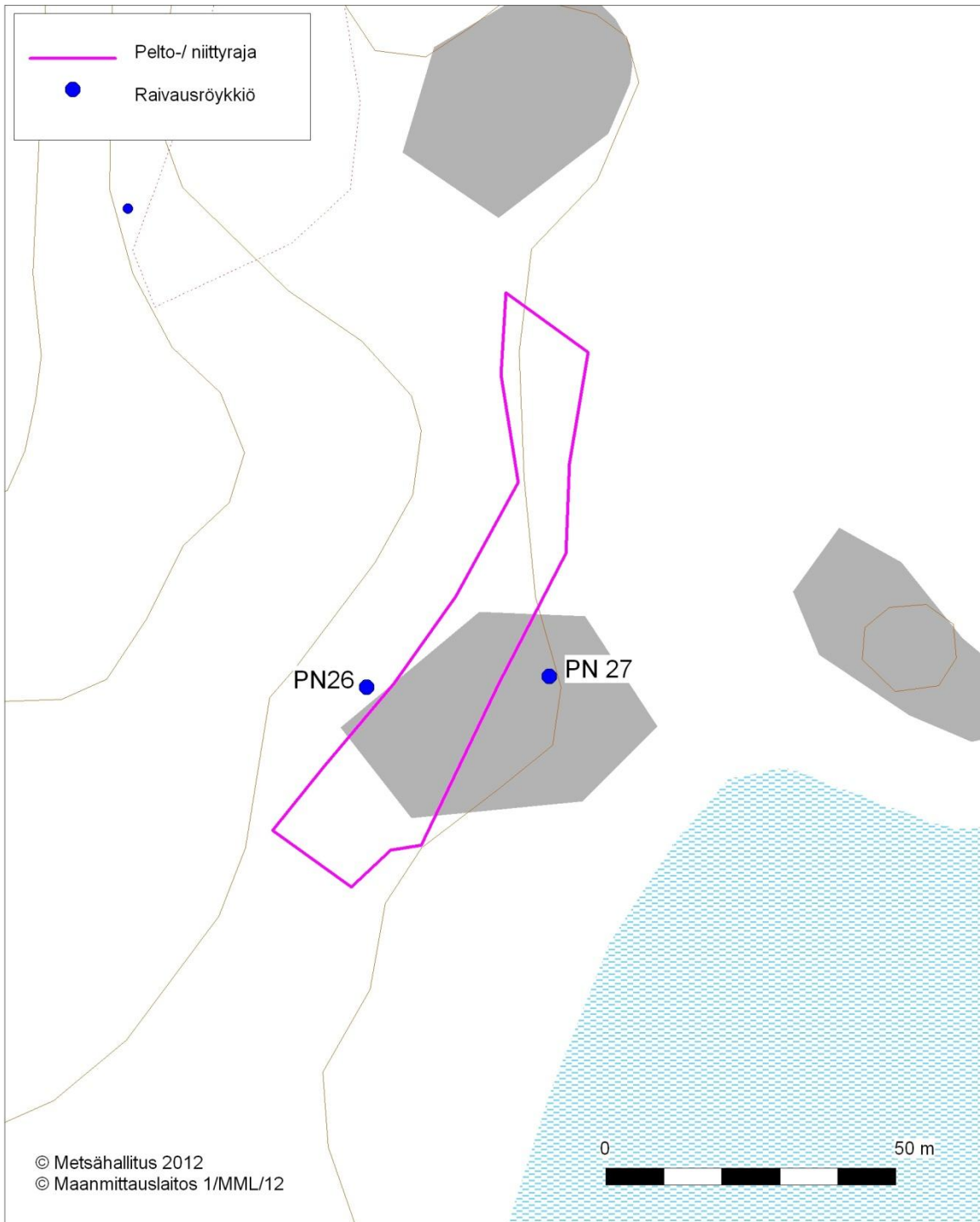
Kuvaus

Sten swess kyianin eteläpuolella sijaitsee pieni peltoalue, joka näkyy myös vuoden 1707 kartassa ja on siinä nimetty *Lill sten swess kyianiksi*. Myös sen rajat erottuvat vieläkin pääasiassa selkeästi maastossa. Lännessä, metsän puolella pelto erottuu matalana kynnyksenä, jonka länsipuolella maa nousee metsärinteeseen. Kaakkoisosassa pelto rajautuu kalliopaljastumaan, jolla on muutamia pienehköjä raivausröykkiöitä. Pellon itäosa erottuu matalana vallina, joka laskee alas pellolta.

Pellon alue on nykyään pääasiassa niittyä, jolla kasvaa hieman eri-ikäisiä puita. Pellon länsiosa on metsää. Pohjoispäässä tuulenkaato on rikkonut vanhaa peltorajaa.

Dåvits Lill sten swess kyian, erilliskohteet

PN	Tyyppi	Koko	X	Y	Z
26	Viljelyröykkiöt	2 x 3 x 0,3 m	6 666 029	3 366 697	4
27	Viljelyröykkiöt	2 x 2 x 0,3 m	6 666 031	3 366 729	3

Lill sten swess kyiania etelässä ja idässä rajaavaa matalaa terassia. Kuva etelästä.

7. Söder kill kyian

Kohdetyyppi: Maataloushistorialliset kohteet, historialliset niityt

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 1

Kunta: Kirkkonummi

Koord: p= 6 666 015, i= 3 366 511, z= 6

Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

Viranomaisrekisterinro:

Kuvaus

Söder kill kyian on vuoden 1707 kartalla saaren keskiosan etelärannalla sijaitseva peltoalue, johon kuuluu kolme peltolohkoa yhtenäisen aitauksen sisällä. Peltolohkot kulkevat rannasta pohjoiseen pitkinä, kapeina kaistaleina, joista läntisin laajenee pohjoisosassa länteen. 1800-luvun pitäjänkartassa paikalla on peltojen sijaan ollut laaja niittyalue.

Alueen eteläosa on edelleen niittyä, jolla eri-ikäisiä puita, pääasiassa kuusta. Pohjoisosa taas on tiivistä metsää. Niittyvaihe on tuhonnut selkeät jäljet vanhemmista pelloista alueella. Nykyään alueen rajat erottuvat selkeinä niittyojina, jotka jakavat sen kolmeen kaakko-luode-suuntaiseen pitkään sarkaan. Niityn eteläreunassa rajaa ei voi havaita, sillä ojat ja niitty jatkuvat rantaruovikkoon asti. Idässä ja lännessä niittyä reunustavat metsäiset rinteet, pohjoisessa sammaleen peittämä kalliopaljastuma. Alueen itäreunalla erottuu niityn ulkopuolella, ojan takana muutamia matalia raivausröykkiöitä. Lisäksi niityn lounaiskulmassa on muutama suurempi raivauskivikko, joista eteläisempi on kooltaan noin 8 x 10 metriä, pohjoisempi noin. 2 x 3 metriä. Molemmat liittyvät luultavasti niityn raivaukseen, sillä vanhat pellot eivät ole ulottuneet myöhemmän niittyalueen lounaiskulmaan saakka.

Niityn länsiosassa olevilla kalliopaljastumilla on myös raivausröykkiöitä. Suuremmalla, itäisellä kalliopaljastumalla oleva röykkiö on kooltaan noin 3 x 15 metriä, ja sen kivet on kasattu suuren siirtolohkareen ympärille. Kivien koko vaihtelee. Rakenteen eteläpäädyssä, noin kahden metrin matkalla, kivet ovat turpeen peittämiä. On mahdollista, että kiveyksen eteläosa on vanhempaa raivausta, ja pohjoispääty taas liittyy niittyraivaukseen, jonka alle on voinut jäädä myös vanhempaa raivausta. Läntisellä kalliopaljastumalla on kaksi pienempää raivausröykkiötä, joista eteläisempi on kooltaan 2 x 3 metriä ja pohjoisempi 2 x 4 metriä. Molemmat ovat osin turpeen peitossa. 1700-luvun alun pellot ovat luultavasti rajautuneet näihin kalliopaljastumiin niin, että pellot ovat olleet niiden pohjois- ja itäpuolella. Myöhemmin niittyä on raivattu myös kalliopaljastumien etelä- ja länsipuolelle.

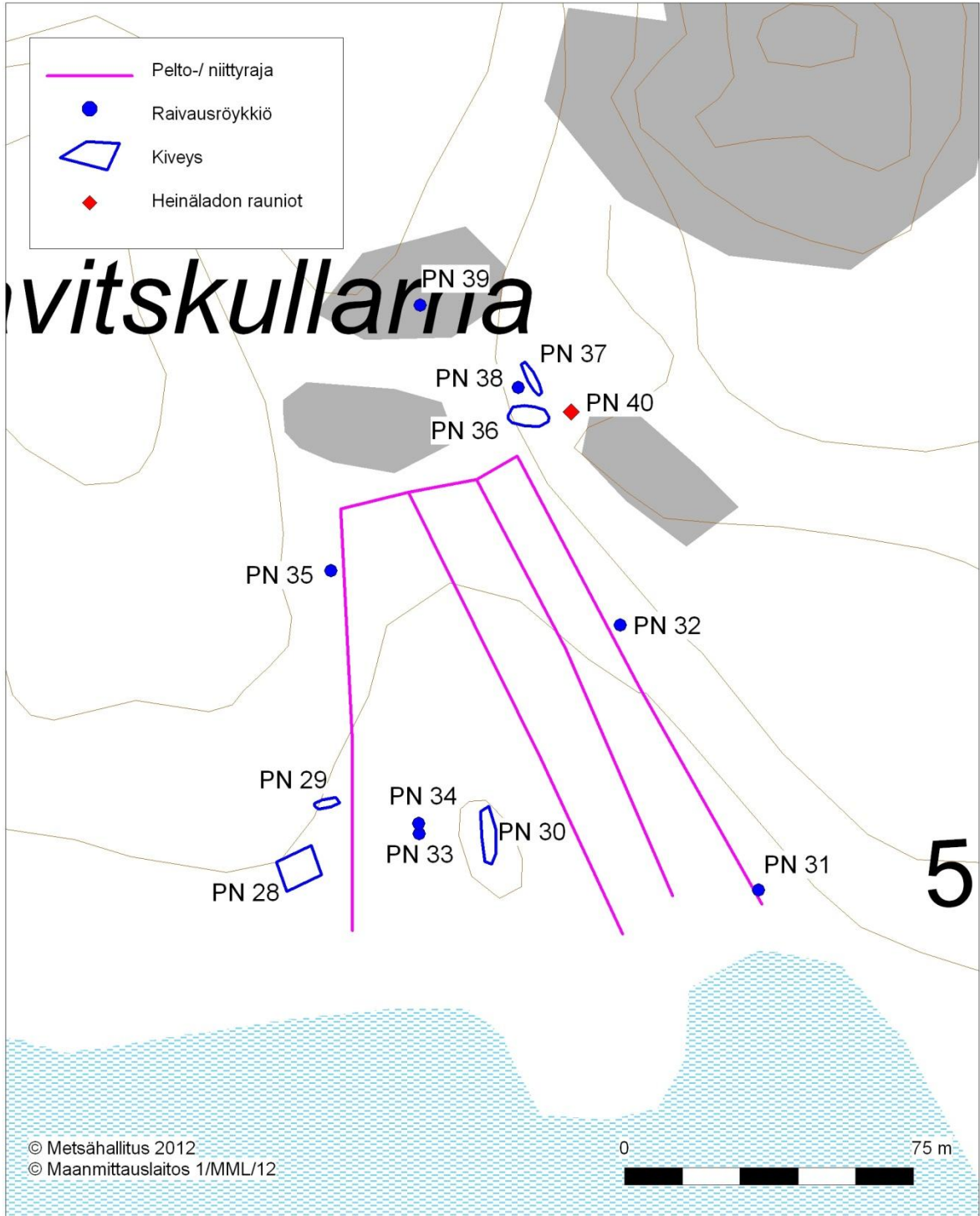

Alueen nykyinen niitty on paikoin erittäin kosteaa etenkin alueen eteläosassa, jossa puut ovat kosteuden vuoksi huonokuntoisia. Alueen pohjoisosa, joka on metsää, on luultavasti vasta niittyvaiheessa raivattua aluetta, sillä 1700-luvun alun pellot eivät ole ulottuneet yhtä kauas pohjoiseen kuin myöhempi niitty.

Pellon pohjoispuolella olevalla kalliolla on lisäksi useita, pääasiassa suurista kivistä koostuvia raivausröykkiöitä. Ne liittyvät luultavasti niityn pohjoisosan raivaukseen. Röykkiöiden kohdalle on myös 1840-luvun kartassa merkitty ulkorakennus, josta ei kuitenkaan löydy enää havaittavia jälkiä maastossa. Lähekkäin sijaitsevien röykkiöiden lisäksi niiden luoteispuolella, kallion päällä, on pieni, pääosin turpeen peittämä kivistä röykkiö. Sen koko on noin 2 x 3 m, ja se on kasattu pienemmistä kivistä kuin lähistön röykkiöt. Kyseessä saattaa olla joko vanhempi raivausröykkiö tai muu historialliseen maankäyttöön liittyvä kiveys.

Dåvits Söder kill kyian, erilliskohteet

PN	Tyyppi	Koko	X	Y	Z
28	Viljelyröykkiöt	10 x 8 x 1 m	6 665 892	3 366 581	2
29	Viljelyröykkiöt	6 x 2 x 0,5 m	6 665 911	3 366 586	2
30	Viljelyröykkiöt	15 x 3 x 0,5 m	6 665 895	3 366 625	3
31	Viljelyröykkiöt	1 x 4 x 0,4 m	6 665 888	3 366 695	2
32	Viljelyröykkiöt	1 x 4 x 0,4 m	6 665 957	3 366 659	3
33	Viljelyröykkiöt	2 x 3 x 0,3 m	6 665 903	3 366 607	2
34	Viljelyröykkiöt	2 x 3 x 0,3 m	6 665 905	3 366 606	2
35	Viljelyröykkiöt	2 x 3 x 0,3 m	6 665 971	3 366 584	3
36	Viljelyröykkiöt	5 x 10 x 0,5 m	6 666 011	3 366 635	5
37	Viljelyröykkiöt	2 x 9 x 0,5 m	6 666 021	3 366 635	6
38	Viljelyröykkiöt	3 x 2 x 0,4 m	6 666 019	3 366 632	6
39	Viljelyröykkiöt	2 x 3 x 0,3 m	6 666 040	3 366 607	4
40	Ulkorakennuksen paikka		6 666 012	3 366 646	6

Niittyä pohjois-etelä –suunnassa leikkaavaa ojitusta, kaakosta.

Niityn keskellä olevalla kalliokumpareella sijaitseva pitkä raivausröykkiö, pohjoisesta.

Niityn länsireunalla sijaitseva raivausröykkiö. Etualalla matala terassi, joka rajaa niittyä. Koillisesta.

Niityn pohjoispuolella sijaitsevia suuria raivausröykkiöitä, joiden läheisyydessä on 1800-luvun alussa sijainnut ulkorakennus, jonka jäljet ovat hävinneet maastosta. Luoteesta.

8. Dåvitsviken

Kohdetyyppi: Kivirakenteet, røykkiöt

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 6

Kunta: Kirkkonummi

Koord: p= 6 666 066, i= 3 366 735, z= 2

Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

Viranomaisrekisterinro: 1000006137

Kuvaus

Kiveys PN 41

Laaja kiveys saaren pohjoisrannalla, noin 60 metriä sillasta luoteeseen. Kiveys on kooltaan noin 40 x 6 metriä, ja se sijaitsee länsi-itä-suuntaisesti rantakalliolla. Rakenne seuraa kallion reunaa kaarevasti. Rakenne koostuu leveistä reunavalleista, joista eteläinen on leveydeltään noin 3 metriä, pohjoinen noin 2 metriä. Niiden keskelle jäävässä tilassa kiviä on vähemmän, ja nekin saattavat olla romahdusta vailleista. Rakenteen eteläreuna on selkeästi ladottu, pohjoisreuna taas on valunut alas kallion reunalta. Kiveyksen eteläreunalla kasvaa jonkin verran kuusia.

Rakennetta ei näy historiallisissa kartoissa eikä vuoden 1944 ilmakuvasa, joten se liittyy luultavasti neuvosto-aikaiseen toimintaan alueella.

Kiveys PN 42

Kiveys sijaitsee saaren pohjoislaidalla rantakalliolla, noin 40 metriä edellisestä luoteeseen. Rakenne on kooltaan noin 10 x 10 metriä, ja sen korkeus on noin 1,5 metriä. Rakenteen suunta on kaakko-luode, ja se on muodoltaan nelikulmainen, hieman rantaa kohti leventyen. Rakenteen lounaisreunassa on selkeä, suurista kivistä koostuva reunakiveys, joka jatkuu noin 1,5 metrin levyisenä rakenteen luoteispuolelle. Rakenteen rannan puoleinen osa on paikoin hieman kuopalla, ja on mahdollista että rakenteessa on ennen ollut puinen sisäosa, joka on romahtaessaan painanut rakennetta hieman kuopalle.

Rakennetta ei näy historiallisissa kartoissa eikä vuoden 1944 ilmakuvasa, joten se liittyy luultavasti neuvosto-aikaiseen toimintaan alueella.

Kiveys PN 43

Suuri, enimmillään noin 15 x 30 metrin laajuinen kiveys matalalla rantakalliolla. Kiveyksessä on paikoin tiiviimpiä kivikeskittymiä ja paikoin kivettömiä alueita. Kivien koko vaihtelee pienestä suureen (halk. enimmillään noin metri). Myös kivikon ympäristössä on erillisiä pienempiä kiviröykkiöitä. Todennäköisesti kyseessä on vanha rantakivikko, jonka päälle on kasattu kiviä siinä yhteydessä kun kiveyksen eteläpuolella sijaitseva alava alue on raivattu niityksi, joka näkyy 1840-luvun kartalla. Rakennetta ei näy historiallisissa kartoissa, mutta vuoden 1944 ilmakuvasa

sen kohdalla puustossa on aukko, joten kiveys on luultavasti ollut olemassa jo tällöin eikä liity neuvostotoimintaan alueella.

Raivausröykkiöt PN 44 ja PN 45

Kaksi pientä raivausröykkiötä, jotka sijaitsevat 1840-luvun kartalla näkyvän niityn itälaidalla. Molemmat ovat kooltaan noin 3 x 3 metriä, ja ne ovat osin turpeen peittämiä. Röykkiöt liittyvät todennäköisesti viereisen niityn raivaukseen.

Pumppaamo PN 46

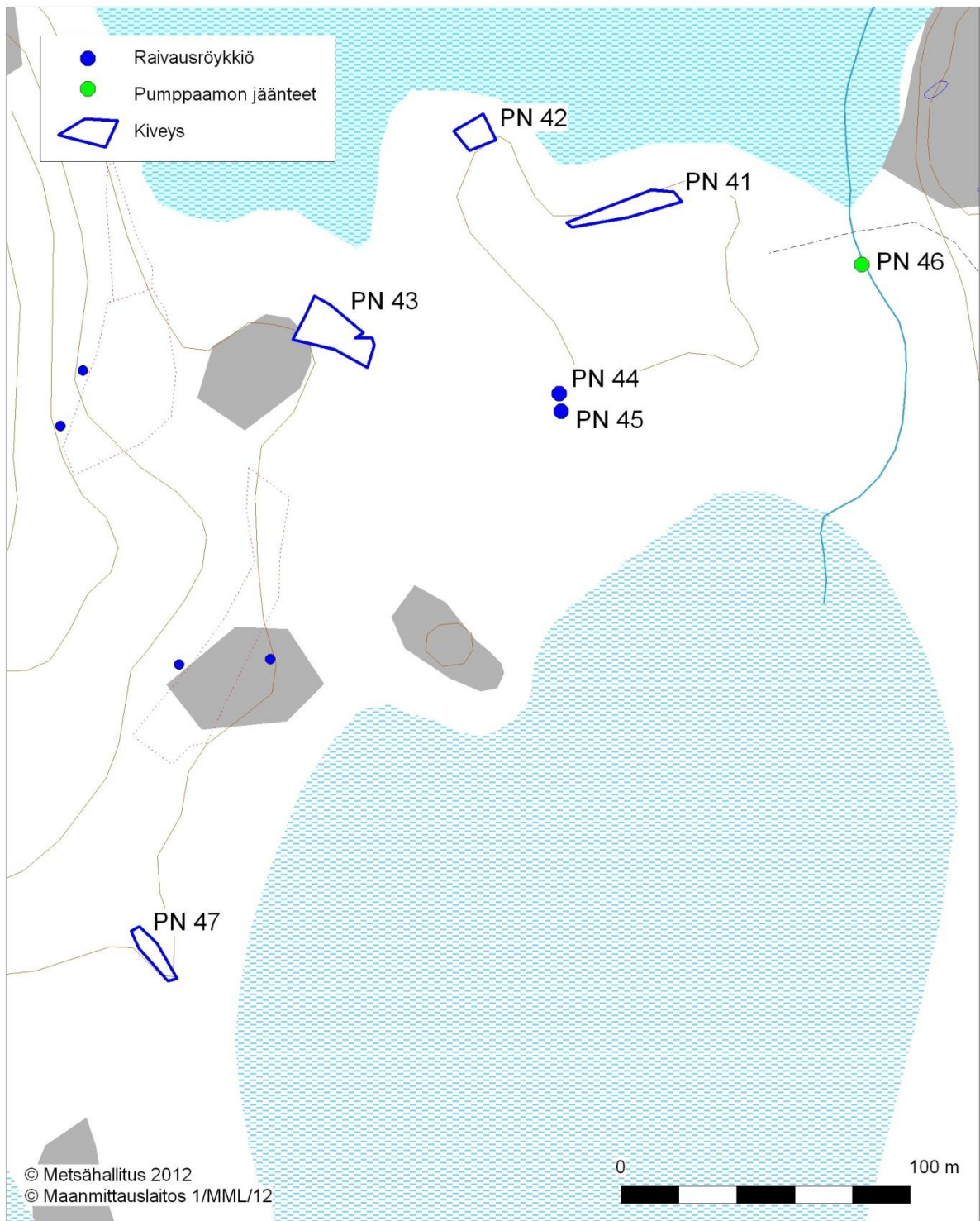
Vanhan pumppaamon jäänteet sijaitsevat saarelle vievän sillan eteläpuolella noin 10 metrin päässä sillasta. Pumppaamo erottuu rannassa nelikulmaisena, nurkista salvottuna hirsikehikkona, joka on kooltaan noin 2 x 2 m. Vaakahirsien lisäksi kehikon länsi- ja itäsivuilla on pystysuuntaisia tukihirsiä, jotka ovat hävinneet eteläsivulta. Kehikon itäsivulta johtaa rantaan sen levyinen, noin 3 m pitkä ja 2 m leveä uoma. Hirsikehikon keskellä vedestä nousee kolme rautaputkea. Kehikon länsireunalta lähtee rautaputki, joka on ennen yhdistänyt rakenteeseen suuren rautaisen pumpun, joka on nykyään kaatunut ja löytyy kehikon vierestä sen luoteispuolelta. Rakenteen päällä kasvaa nykyään kuusia, joiden juuret tuhoavat hirsiiä.

Raivausröykkiö PN 47

Kiveys on kooltaan noin 20 x 4 metriä, ja se on ladottu noin 1,5 metriä korkean kalliojaljastuman reunalle niin, että osa kiveyksestä seuraa kallion reunaa alas asti. Kiveys on luode-kaakko-suuntainen, ja koostuu pääasiassa suurehkoista (halk. keskimäärin 40–60 cm) kivistä. Kiveyksen luoteispäädystä erottuu selkeämpi erillinen röykkiö. Kyseessä on luultavasti niityn raivaukseen liittyvä kivikko, sillä ympäröivä metsä on paikoin melko kivetöntä. Historiallisilla kartoilla paikalla ei näy niittyjä tai peltoja.

Dåvits Dåvitsviken, erillisten rakenteiden koordinaatit

PN	Tyyppi	Koko	X	Y	Z
41	Kivirakenne	40 x 6 x 1,5 m	6 666 129	3 366 973	2
42	Kivirakenne	10 x 10 x 1,5 m	6 666 156	3 366 921	2
43	Kivirakenne	15 x 30 x 0,3 m	6 666 087	3 366 872	2
44	Viljelyröykkiöt	3 x 3 x 0,3 m	6 666 065	3 366 950	2
45	Viljelyröykkiöt	3 x 3 x 0,3 m	6 666 059	3 366 951	2
46	Pumppaamo	2 x 2 m	6 666 110	3 367 055	0
47	Viljelyröykkiöt	20 x 4 x 1,5 m	6 665 872	3 366 810	3

Kivirakenne PN 41 luoteesta.

Kivirakenne PN 42 lounaasta.

Kivirakenne PN 43 idästä.

Kivirakenne PN 47 lounaasta.

Vanha pumppaamo (PN 46) koillisesta.

Medvastö

9. Byviken

Kohdetyyppi: Maataloushistorialliset kohteet, historialliset niityt

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 1

Kunta: Kirkkonummi

Koord: p= 6 667 556, i= 3 368 541, z= 4

Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

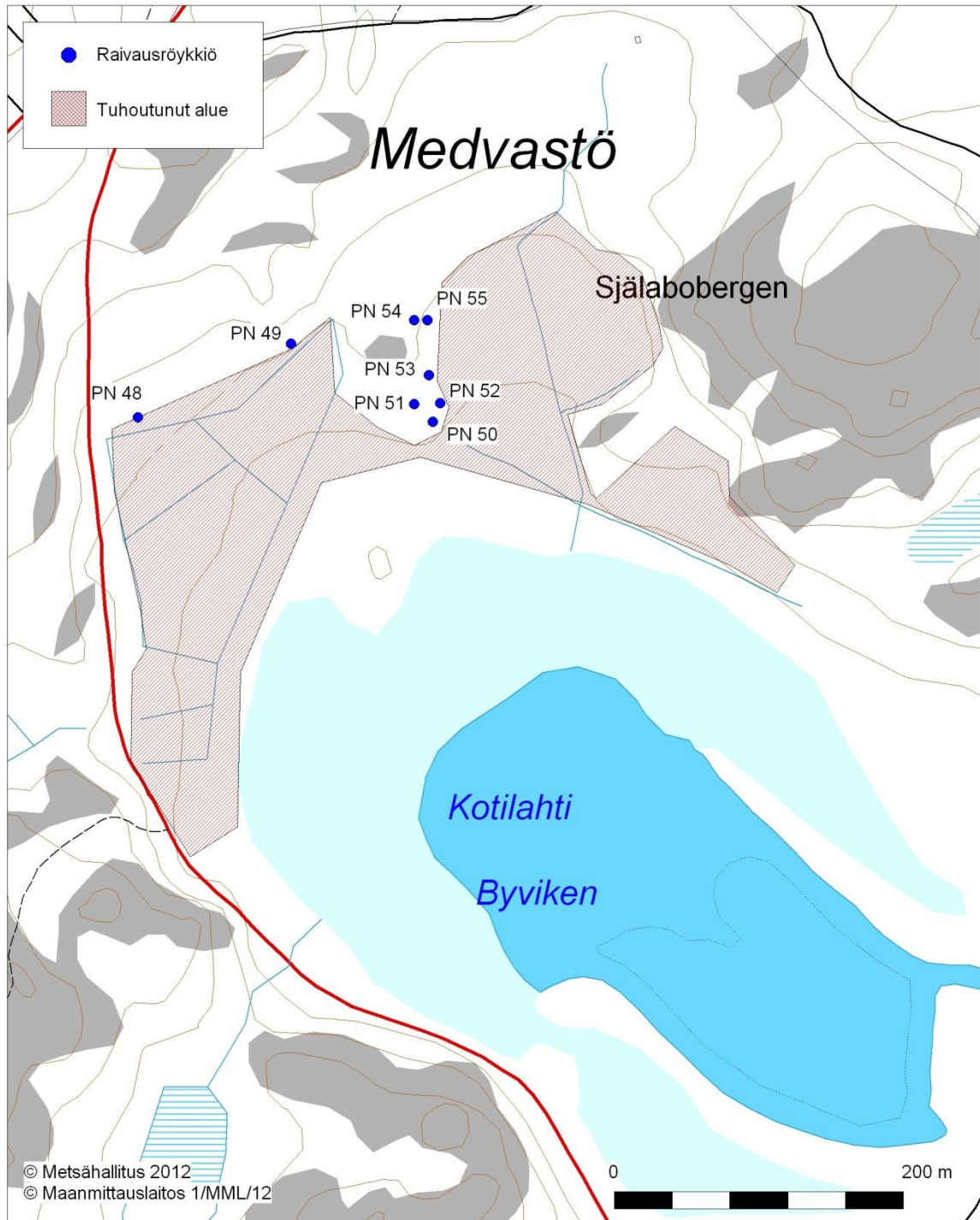
Viranomaisrekisterinro:

Kuvaus

Byviken sijaitsee Medvastölandetin saaren eteläosassa. Byviken on vielä 1700- ja 1800-luvuilla lahti, nykyään se on lähes umpeen kuroutunut ja sen rantojen läheisyydessä on laajoja ruovikkoalueita. Nykyään Byvikenia kartoilla ympäröivä niitty on istutusmetsää, johon liittyvä voimakas ojitus on tuhonnut kaikki mahdolliset jäljet vanhemmasta maankäytöstä. Ainoastaan aivan alueen lounaisnurkassa oli säilynyt hieman niittyä, mutta sekin on ojitettu tehokkaasti luultavasti 1900-luvulla. Tuhoutuneen alueen rajan läheisyydessä on säilynyt jonkin verran raivausröykkiöitä.

Medvastö Byviken, erilliskohteet

PN	Tyyppi	Koko	X	Y	Z
48	Viljelyröykkiöt	6 x 5 x 0,5 m	6 667 635	3 368 483	7
49	Viljelyröykkiöt	6 x 12 x 0,8 m	6 667 686	3 368 589	6
50	Viljelyröykkiöt	6 x 6 x 0,4 m	6 667 632	3 368 687	3
51	Viljelyröykkiöt	2 x 4 x 0,3 m	6 667 644	3 368 674	3
52	Viljelyröykkiöt	3 x 3 x 0,3 m	6 667 645	3 368 692	3
53	Viljelyröykkiöt	2 x 2 x 0,3 m	6 667 664	3 368 684	4
54	Viljelyröykkiöt	5 x 3 x 0,3 m	6 667 702	3 368 674	5
55	Viljelyröykkiöt	3 x 3 x 0,2	6 667 702	3 368 683	4

Istutusmetsää ja siihen liittyvää voimakasta ojitusta. Kuva etelästä.

Raivausröykkiö metsän rajalla. Kuvan oikeassa reunassa näkyy metsänhoidolta säästynyttä niittyaluetta. Kuva idästä.

10. Långstrand

Kohdetyyppi: Maataloushistorialliset kohteet, heinäladon rauniot

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 1

Kunta: Kirkkonummi

Koord: p= 6 668 364, i= 3 368 731, z= 2

Koordinaattiselitys: Rakenteen keskikoordinaatti kartalta

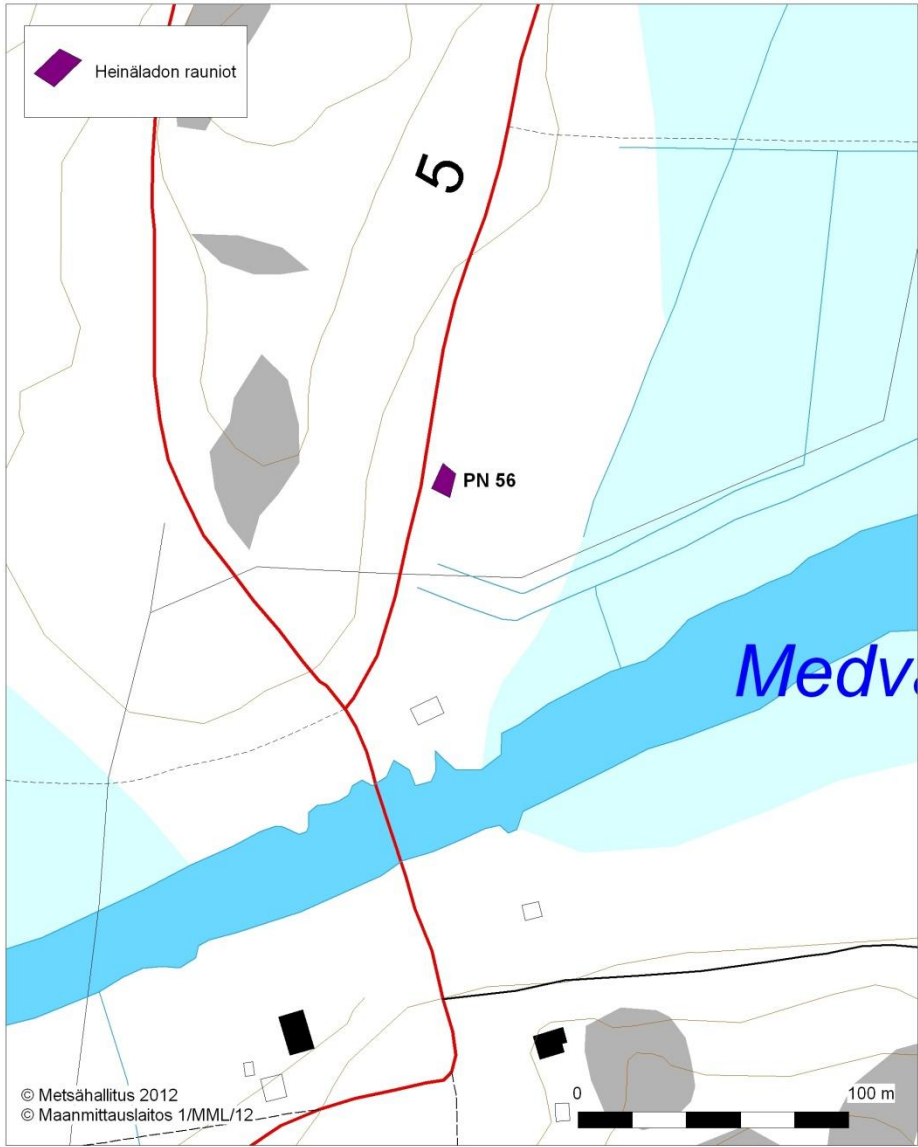
Viranomaisrekisterinro:

Kuvaus

Långstrandin vanhemmat rajat ovat huonosti säilyneitä, sillä myöhempi niittyojitus on hävittänyt vanhempia rajoja. Etenkin *Långstrandin* eteläosassa vanha niitty on täynnä eri-ikäistä ojitusta, joka jatkuu ruovikkoon asti. Niityn länsiosan rajoja ovat hävittäneet uusi tielinjaus 1800-luvun alun jälkeen, ja idässä niityn raja on seurannut vetäytyvää rantaa.

Långstrandin alueella jälkenä vanhemmasta maankäytöstä on säilynyt ulkorakennus (PN 56), joka löytyi Kalvholmintien itäpuolelta, noin 100 metrin päässä Medvastintien ja Kalvholmintien risteyksestä. Rakennuksesta on säilynyt täysin turpeen peittämä nelikulmainen kivijalka aivan tien reunassa. Rakenne on kooltaan 7 x 15 m, ja se levenee hieman tietä kohti. Tie on mahdollisesti tuhonnut rakenteen länsipäätä. Rakenteen korkeus idässä, niityn puolella on noin 1,2 metriä, tien puolella rakenne erottuu matalampana. Rakenteen luoteiskulmassa on havaittavissa mahdollinen loiva ramppi, joka on johtanut rakennukseen.

Rakennuksen paikan läheisyyteen on vuosien 1810–13 kartalla merkitty ulkorakennus, joka historiallisen kartan nykykartalle asemoinnissa jää noin 40 metriä maastossa havaitun lounaispuolelle. Kyseessä saattaa kuitenkin olla mittavirhe kartalla tai asemoinnin epätarkkuus, joten on mahdollista että maastosta ja kartalta löytyvät rakennukset ovat samat – ainakaan maastossa ei havaittu etelämpänä sijaitsevaa rakennuksen jäännöstä.

Turpeen peittämä heinäladon raunio. Idästä.

11. Kjarr gårds ängen

Kohdetyyppi: Maataloushistorialliset kohteet, historialliset niityt

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 1

Kunta: Kirkkonummi

Koord: p= 6 668 778, i= 3 368 778, z= 2

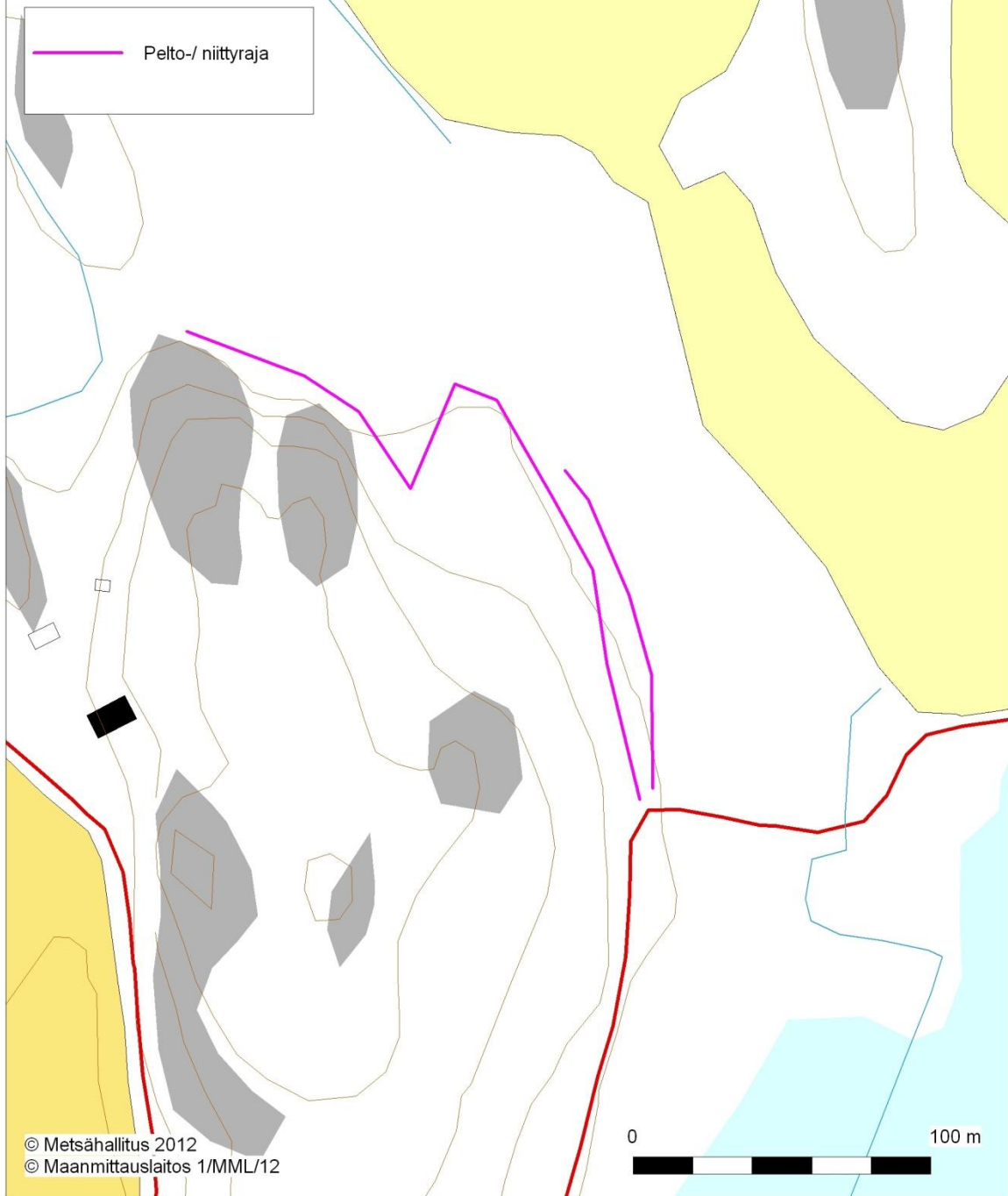
Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

Viranomaisrekisterinro:

Kuvaus

Långstrandin pohjoispuolella, vanhalla *Kjarr gårds ängenin* alueella maastossa erottui kaksi niittyterassia, alempi ja ylempi. Paikon terassit erottuvat selkeinä, paikoin ne katoavat lähes täysin. Terassit sijaitsevat Metsähallituksen hoidossa olevan Grindängenin länsipuolella, alueella joka on nykyään pääasiassa metsää ylärinteen pientä niittyaluetta lukuun ottamatta. Niittyalue rajautuu lännessä kallioiseen rinteeseen, idässä kosteikkoon jonka takana hoidettu niittyalue sijaitsee. Itäosan kosteikossa on havaittavissa runsaasti eri-ikäistä ojitusta. Maastossa havaitut terassit noudattavat suunnilleen Hästgiärdsängenin kartoilla näkyvää länsirajaa, ja ne saattavat liittyä eriaikaisiin niittyvaiheisiin.

Grindangen

Yleiskuva niittyalueen eteläosasta. Kuva etelästä.

Vanhaa niittyrajaa, joka erottuu maastossa terassina. Kuva kaakosta.

12. Hästgölen

Kohdetyyppi: Maataloushistorialliset kohteet, historialliset niityt

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 1

Kunta: Kirkkonummi

Koord: p= 6 668 750, i= 3 369 032, z= 2

Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

Viranomaisrekisterinro:

Kuvaus

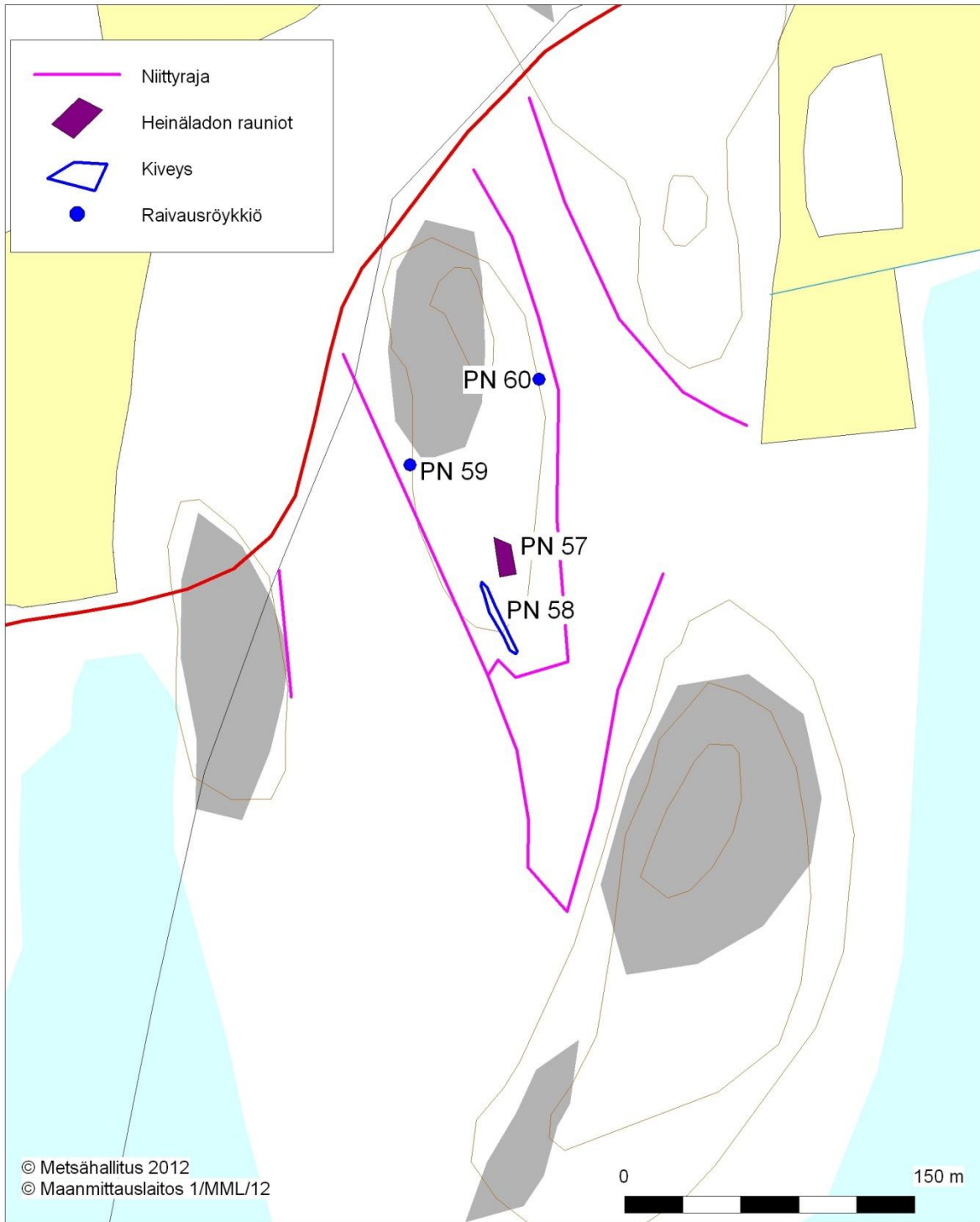
Hästgölenin on edelleen niittyä, jolla kasvaa pääasiassa nuoria puita lukuun ottamatta kaakkoisosaa, jossa puusto on hieman vanhempaa. Alue rajautuu pohjoisessa tiehen ja etelässä se laskee kohti ruovikkoa niin, ettei selkeää rajaa voi havaita kuin muutamain paikoin. Lännessä alueen rajana on pieni kalliopaljastuma, idässä suuremmat kallioalueet, joiden välistä vanha niitty jatkuu nykyiselle niittyalueelle lännessä niin, ettei niiden välistä rajaa voi erottaa selkeästi. Myös niityn keskellä on metsäisiä kallioalueita. Itäreunan kalliot ovat vielä 1700-luvulla erottaneet kahta erillistä niittyä, mutta 1800-luvun alkuun mennessä myös niiden väli on raivattu niityksi, joka yhdistää aiemmat erilliset niityt.

Niityn rajat erottuvat kalliosaarekkeiden reunoilla matalina terasseina jotka nousevat ylös saarekkeille. Niityn kaakkoisosassa rajoja on paikoin vaikea löytää, sillä alueella on runsaasti kaatuneita puita, joita on paikoin raivattu niittyrajojen ja raivausröykkiöiden päälle. Raivausröykkiöitä havaittiin niittyalueen reunoilta muutamia, mutta luultavasti niitä voisi löytyä lisää raivausjätteen alta.

Säilyneiden rajojen ja raivausröykkiöiden lisäksi niittyalueelta löytyi ulkorakennuksen jäänteet (PN 57). Rakennus sijaitsee Hästgölenin keskelle jäävällä kalliokumpareelta. Kyseessä on pohjois-etelä-suuntainen, suorakaiteen muotoinen kivijalka, joka on kooltaan 5 x 8 metriä. Rakenne on täysin turpeen peittämä, ja se erottuu maastossa noin 40 cm korkuisena kumpareena. Rakenne sijaitsee saarekkeen eteläpäädyssä. Vuosien 1810–13 kartalle on merkitty suunnilleen samalle paikalle ulkorakennus, joka lienee sama rakennus, jonka jäänteet löytyvät vielä maastosta.

Medvastö Hästgölen, erilliskohteet

PN	Tyyppi	Koko	X	Y	Z
57	Heinäladon rauniot	5 x 8 x 0,4 m	6 668 740	3 369 032	4
58	Viljelyröykkiöt	20 x 2 x 0,3 m	6 668 725	3 369 030	3
59	Viljelyröykkiöt	2 x 2 x 0,3 m	6 668 764	3 369 007	2
60	Viljelyröykkiöt	1,5 x 1 x 0,2 m	6 668 786	3 369 040	2

Yleiskuva luoteesta.

Turpeen peittämä heinäladon raunio. Kuva etelästä.

Retula

13. Retulansalmi

Kohdetyyppi: Maataloushistorialliset kohteet, viljelyröykkiöt

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 3

Kunta: Hattula

Koord: p= 6 788 186, i= 3 356 652, z= 82

Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

Viranomaisrekisterinro:

Kuvaus

Retulansalmi sijaitsee Retulansaaren itäpuolella, ja saarelle vievä siltä ylittää salmen. Salmen rannalla olevat suojelualueet sijaitsevat pääasiassa 82,5 metrin korkeuskäyrän alapuolella olevalla alueella, joten ne ovat olleet veden alla Vanajaveden laskuun asti 1800-luvulla, eikä niiltä näin ollen ole löydettävissä sitä vanhempia muinaisjäännöksiä.

Retulansalmen rannalta löytyi kaksi raivausröykkiötä. Niistä pohjoisempi on kooltaan noin 3 x 3 metriä (PN 61), ja sijaitsee aivan nykyisen peltoalueen reunalla rantametsän puolella. Röykkiö liittyy luultavasti pellon raivaukseen.

Toinen röykkiö (PN 62) sijaitsee salmeen pistävän niemen korkeimmalla kohdalla. Rakenne koostuu noin 5 x 7 metrin kokoisesta, suurista kivistä ladotusta röykkiöstä ja siitä kaakkoon puolikaaren muotoisena jatkuvasta, noin 30 metriä pitkstä ja 3 metriä leveästä "vallista" (PN 63). Valli on nykyään pensaikon ja nuorten puiden peittämä. Kyseessä on todennäköisesti järven laskun jälkeiseen niityn raivaukseen liittyvä röykkiö.

Retula Retulansalmi, erilliskohteet

PN	Tyyppi	Koko	X	Y	Z
61	Viljelyröykkiöt	3 x 3 x 0,3 m	6 788 238	3 356 590	83
62	Viljelyröykkiöt	5 x 7 x 0,3 m	6 788 147	3 356 682	82
63	Viljelyröykkiöt	3 x 30 x 0,5 m	6 788 141	3 356 706	82

Raivausröykkiö PN 62 lännestä. Taustalla pensaikossa pitkä, vallimainen raivausröykkiö.

14. Myyräsaari

Kohdetyyppi: Maataloushistorialliset kohteet, viljelyröykkiöt

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 1

Kunta: Hattula

Koord: p= 6 787 836, i= 3 356 592, z= 82

Koordinaattiselitys: Rakenteen keskikoordinaatti, mitattu maastossa gps:llä

Viranomaisrekisterinro:

Kuvaus

Myyräsaari on ollut pieni erillinen saari järvenlaskuun saakka. Nykyään se erottuu alavammasta maastosta metsäisenä kalliokumpareena. Kohteelta löytyi yksi mahdollinen raivausröykkiö (PN 64), joka sijaitsee kallion luoteispuolella sen juurella. Kyseessä on matala, noin 4 x 6 metriä suuri länsi-itä-suuntainen röykkiö, joka oli karikkeen peitossa. Kyseessä on luultavasti sama röykkiö jonka Jouni Taivainen on dokumentoinut inventointinsa yhteydessä vuonna 2001 (Taivainen 2001), ja joka todennäköisesti liittyy 1800-luvun puolivälin jälkeiseen pelto-/niittyraivaukseen.

Mahdollinen raivausröykkiö. Kuva lännestä.

15. Itu

Kohdetyyppi: Maarakenteet, kuopat

Ajoitus: Historiallinen aika

Lukumäärä: 6

Kunta: Hattula

Koord: p= 6 787 539, i= 3 355 527, z= 87

Koordinaattiselitys: Aluerajauksen keskikoordinaatti kartalta

Viranomaisrekisterinro: 82010081

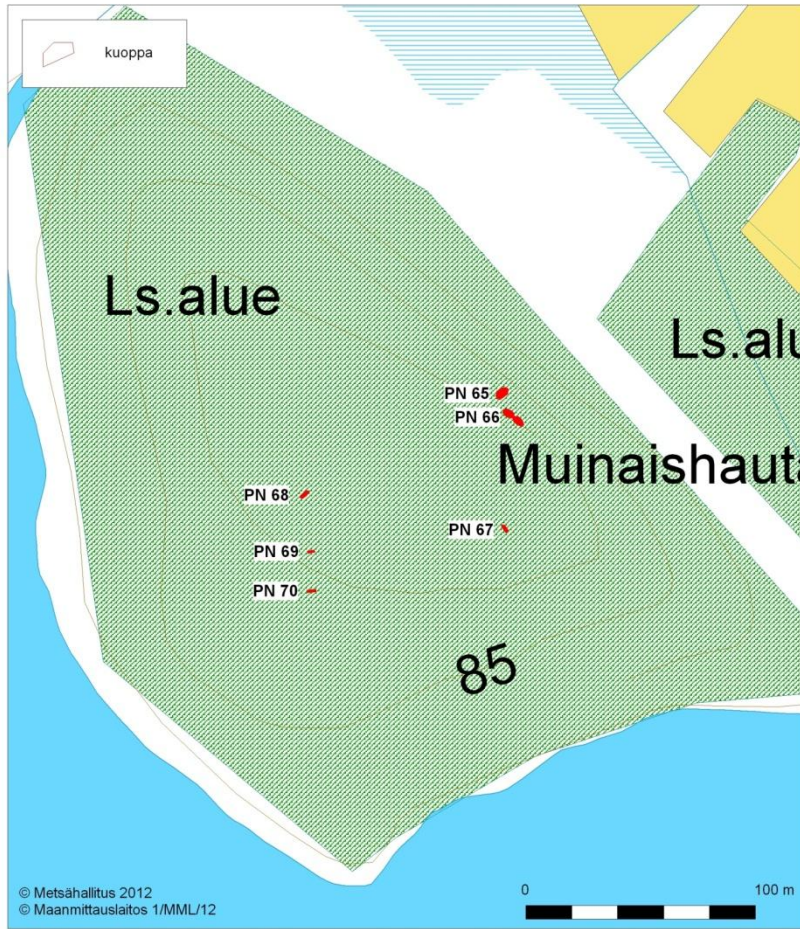
Kuvaus

Itu (muuta nimiä Idunkärki, Idunniemi) sijaitsee Retulansaaren lounaisnurkassa. Paikka on nykyään metsäinen mäki, ja se on jo 1600-luvulla ollut saaren kuuluva niemeke. Mäen lakiosassa kasvaa nykyään nuorta vesakkoa, joka vaikeutti havainnointia suuresti. Muuten alueen puusto on iäkkäämpää, ja kohteella on runsaasti vanhoja tuulenkaatoja, jotka on raivattu jo 2000-luvun alkuun mennessä. Jouni Taivainen on kartoittanut alueelta yli 200 rökkiötä vuonna 2001, ja tulkinut ne eri-ikäisiksi raivausrökkiöiksi, jotka ajoittuvat mahdollisesti aina esihistorialliselta ajalta pitkälle historialliselle ajalle (Taivainen 2001 4-6, 12).

Rökkiötä ei kartoitettu uudestaan tämänkertaisen inventoinnin yhteydessä, sillä aiemman kartoituksen tarkkuuden katsottiin olevan hyvä joten uuden kartoituksen ei katsottu olevan tarpeellinen etenkin käytössä olleiden resurssien puitteissa. Sen sijaan jo vuoden 2001 inventoinnin yhteydessä havaitut kuopat mitattiin Garmin GPSMAP 62s gps-laitteella, sillä niiden mittaustiedot puuttuivat vuoden 2001 raportista, vaikka kuoppia oli havaittu alueella jo tällöin (Taivainen 2001, 4-6, 12).

Jouni Taivainen on tulkinut löytämänsä kuopat historiallisen ajan kellari- tai säilytyskuopiksi (Taivainen 2001: 5), mikä vaikuttaisi todennäköisimmältä tulkinnalta myös tämän inventoinnin yhteydessä havaittujen kuoppien osalta.

PN	Koko	Suunta	X	Y	Z
65	6 x 4 x 1 m	NE-SW	6 787 539	3 355 572	86
66	11 x 3 x 1 m	E-W	6 787 529	3 355 576	87
67	2 x 4 x 0,3 m	SE-NW	6 787 480	3 355 573	88
68	2 x 4 x 1 m	NE-SW	6 787 495	3 355 485	88
69	1 x 3 x 0,4	E-W	6 787 471	3 355 489	88
70	1,5 x 4 x 0,5	E-W	6 787 453	3 355 488	87

Mäen keskiosaa peittävää vesakkoa. Kuva lounaasta.

Kuoppa PN 65 idästä.

Kuoppa PN 69 lännestä.